

NA PRZEŁOMIE EPOK. HISTORIA ZAKŁADU HISTORII OŚWIATY I KULTURY W LATACH 1970–1997*

 <https://orcid.org/0000-0003-4971-2650>

Krzysztof Stopka

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ABSTRACT

AT THE TURN OF THE ERAS: THE DEPARTMENT OF THE HISTORY OF EDUCATION AND CULTURE IN THE YEARS 1970–1997

The Department of the History of Education and Culture at the Institute of History at the Jagiellonian University (Krakow) was established on February 1, 1971 in place of the Chair of the History of Science and Education. Since its beginning, it was located in the Kołłątaj Collegium at St. Anna St. 6, at first in the left wing of the building, and then – since 1980 – in its right wing. The heads of the Department in the years 1971–1997 were the professors: Jan Hulewicz, Kamilla Mrozowska and Renata Dutkova. The Department also employed the scientific staff: Leszek Hajdukiewicz (head of the Archives of the Jagiellonian University), Julian Dybiec, Kazimierz Szczurek, Andrzej Kazimierz Banach, Krzysztof Stopka. The librarians of the Department were: Elżbieta Babuchowska, Joanna Plutecka and Krzysztof Stopka. In 1984, the librarian's position was eliminated, and the department's library was from that point onwards taken care of by the younger academics. Scientific research focused on the history of the Polish education: cathedral schools in the Middle Ages, secondary education in Krakow in the nineteenth century and the University of Krakow from the fifteenth to the twentieth century. Research was also undertaken on the Commission of National Education; the Polish Academy of Arts and Sciences; scientific and educational patronage in Galicia during the autonomous era; Galicia as a part of the Austrian school system as well as scientific and intellectual relations between Poland and other European countries; city culture (Stary Sącz, Nowy Sącz and Zakopane); historical biography was practiced as well. The teaching staff of the Department were mainly present at the Institute of History and the Institute of Pedagogy, but they were also involved in other fields of study at the Faculty of Philosophy and History (later Faculty

* W tym miejscu chciałbym bardzo podziękować wszystkim, którzy udzielili mi pomocy w dostępie do materiałów, przede wszystkim prof. dr. hab. Julianowi Dybcowi, kierownikowi Zakładu Historii Oświaty i Kultury w latach 1997–2009, dr. hab. Przemysławowi Żukowskiemu, prof. UJ, dyrektorowi Archiwum UJ, dr. hab. Tomaszowi Pudłockiemu, prof. UJ, dyrektorowi Archiwum Nauki PAN i PAU, oraz dr. hab. Wiktorowi Szymborskiemu z Pracowni Historii Kultury, Nauki i Edukacji Historycznej.

✉ Adres do korespondencji: krzysztof.stopka@uj.edu.pl

of History) as well as at other faculties and inter-faculty units of the university. Occasionally they also took up employment at other higher education institutions. They additionally participated in the work of committees and commissions of the Polish Academy of Sciences (and later on those of the Polish Academy of Arts and Sciences) as well as in editorial boards for dictionaries and bibliographies.

Keywords: Jagiellonian University, Institute of History, the Department of the History of Education and Culture, research, teaching, cultural and educational activities.

Słowa kluczowe: Uniwersytet Jagielloński, Instytut Historii, Zakład Historii Oświaty i Kultury, nauka, dydaktyka, działalność kulturalno-oświatowa.

USYTUOWANIE ZAKŁADU

W omawianym okresie Katedra Historii Nauki i Oświaty (potem Zakład Historii Kultury i Oświaty) mieściła się w Collegium Kołłątaja przy ulicy św. Anny 6. Początkowo była usytuowana w lewym skrzydle rozległego gmachu¹. Wiosną 1980 roku ze względu na remont tej części budynku Zakład Historii Oświaty i Kultury przeniesiono do wyremontowanego prawego skrzydła. Po remoncie miał powrócić na stare miejsce, ale tak się nie stało². Zakład zajmował dużą salę (nr 8), z której po krętych schodkach wchodziło się na galerię, a następnie do czterech pomieszczeń na górze, które służyły jako magazyny biblioteczne i „gabinety” pracowników. Ostatnie z nich było wykorzystywane między innymi do prowadzenia seminariów, konwersatoriów i ćwiczeń, a czasem też wykładów. Pierwotnie sala nr 8 nie była oddzielona od pomieszczeń na górze. Z czasem w przejście z galerii zostały wstawione drzwi, najpierw harmonijkowe ze skażu, a następnie drewniane. W latach 1970–1997 w sali nr 8 prowadzono wykłady dla większych grup studentów. Stojące wzdłuż ścian piękne stare regały pozostawały puste, ponieważ nie były przystosowane do przechowywania książek. Za biurkiem wykładowcy znajdowały się dwie stare szafy, które niegdyś miały należeć do Macieja Brodowicza, kierownika zakładów naukowych Wolnego Miasta Krakowa. Za przesuwaną tablicą mieścił się niewielki schowek na różne

¹ Na posiedzeniu Zakładu Historii Oświaty i Kultury 30 X 1978 r. postanowiono wystąpić do administracji o odświeżenie stołów i szaf w gabinetach na drugim piętrze i o obicie drzwi od strony Studium Języków Obcych, a także od strony klatki schodowej. Instytut Historii, Katedra Historii Kultury, Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki. Pracownia Historii Kultury, Nauki i Edukacji Historycznej, Księga protokołów Katedry Historii Nauki (później Zakładu Historii Oświaty i Kultury) [dalej: Księga protokołów] – 30 X 1978 r.

² Jeszcze 25 X 1981 r. prof. Kamilla Mrozowska skierowała pismo do Rektora prof. Józefa Gierowskiego: „lokal ten [tj. w lewym skrzydle] zajmowaliśmy od 1964 roku [sic!]. Wiosną ubiegłego roku zostaliśmy tymczasowo przeniesieni do pomieszczeń znajdujących się w prawym skrzydle, które to pomieszczenia nie zapewniają właściwych warunków ani do naszej pracy dydaktycznej, ani naukowej”. Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego [dalej: AUJ], Akta własne Instytutu Historii, teczka 37: Sprawozdania z działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej Instytutu Historycznego za lata 1968–1972 [dalej: Sprawozdania].

przedmioty³. Z sufitu zwisał centralnie usytuowany wielki kandelabr z oświetleniem imitującym świecę. Został potem wymieniony na inny, stylizowany na stary, dający lepsze światło. Okna górnych pomieszczeń, położone nisko, na poziomie nóg, nie dawały wiele światła. Początkowo jako oświetlenie górne zamontowano zwisające kule, które przeszkadzały w otwieraniu szaf z książkami. Dopiero później zastąpiono je oświetleniem przysufitowym.

BIBLIOTEKA ZAKŁADU

W zakładzie zawsze przywiązywano dużą wagę do księgozbioru, który miał i ma wyjątkowy charakter⁴. W zasadzie są to dwa niezależne od siebie zbiory książek. Pierwszy obejmuje pozycje z zakresu historii wychowania, nauki i oświaty oraz reformacji w Polsce i pochodzi z Biblioteki Nauk Ścisłych i Seminarium Historii Kultury Polskiej. Kolekcja ta została zapoczątkowana w czasach profesora Stanisława Kota. Drugi księgozbiór należał do Seminarium Historii Najnowszej Oświaty i Wychowania, Katedry Pedagogiki i Oświaty Dorosłych, a potem Katedry Pedagogiki. Oba księgozbiory znalazły swe miejsce w lewym skrzydle gmachu Collegium Kołłątaja. Po przeniesieniu zakładu do prawego skrzydła powędrowały tam również księgozbiory. „Nowy księgozbiór” umieszczono w pierwszym pomieszczeniu przy wejściu z galerii, a stary „księgozbiór Kota” – w ostatnim pomieszczeniu.

W czasie funkcjonowania Katedry Historii Nauki i Oświaty polityka gromadzenia książek zależała wyłącznie od jej kierownika. Po likwidacji katedry biblioteka straciła odrębność i stała się częścią biblioteki Instytutu Historii. Konsekwencją zmiany strukturalnej, ale też ograniczenia środków finansowych na zakupy, była konieczność rezygnacji z prenumeraty niektórych czasopism czy wydawnictw ciągłych. Pod koniec 1974 roku kolejny raz omawiano problem „odpowiedniego zaopatrywania przez Instytut Historyczny biblioteki zakładowej”⁵. Sprawa ta była wówczas bardzo skomplikowana, bo książki z księgarń niemal natychmiast znikwały. Ustalono, że w sprawie przydziału książek do biblioteki uda się do rektora delegacja (prof. Jan Hulewicz, kierownik Zakładu, i prof. Antoni Podraza, dyrektor Instytutu Historii)⁶. Osoba odpowiedzialna za bibliotekę miała za zadanie przedstawianie propozycji zakupu książek kierownikowi biblioteki Instytutu Historii⁷. W latach 70. udało się pozyskać pół etatu dla biblioteki zakładu. Pismo w sprawie przyznania etatu bibliotecznego do

³ Z pisma prof. Mrozowskiej z 16 XII 1981 r. do dyrektora administracyjnego UJ Z. Tarnawskiego wynika, że w schowku za tablicą przechowywane były: „sprzęty gospodarcze i gańnice”. Ibidem.

⁴ J. Dybiec, *Księgozbiór Zakładu Historii Oświaty i Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z dziejów tworzenia bibliotek naukowych w Krakowie w XX wieku* [w:] *Historia vita memoriæ. Prace dedykowane księdzu profesorowi Stanisławowi Ludwikowi Piechowi*, red. J. Bednarczyk, Kraków 2009, s. 515–527.

⁵ Księga protokołów, 11 XII 1974 r.

⁶ Ibidem.

⁷ W tym czasie kierownikiem biblioteki Instytutu Historii była mgr Maria Guzowska.

dyrekcji Instytutu Historii skierował 26 maja 1971 roku profesor Hulewicz. Propo-
nował na to stanowisko Elżbietę Babuchowską, studentkę V roku pedagogiki, która
przygotowywała pracę magisterską pod kierunkiem profesor Kamilli Mrozowskiej.
Zachęcano ją do podjęcia studiów doktoranckich organizowanych wspólnie z Wyż-
szą Szkołą Pedagogiczną, ale sama zainteresowana zgłaszała wątpliwości co do tego
pomysłu⁸. Kolejnym bibliotekarzem zakładu był Kazimierz Szczurek, który też pi-
sał pracę magisterską pod opieką profesor Mrozowskiej i krótko uczestniczył w jej
seminarium doktoranckim. Dyżury w bibliotece pełnił w wymiarze 12 godzin tygo-
dniowo⁹. W 1975 roku, po przyjęciu do pracy Andrzeja Kazimierza Banacha, to właś-
nie jemu powierzono sprawę „zakupu książek do biblioteki”¹⁰. Od 1 października
1978 do 11 czerwca 1980 roku na stanowisku młodszego bibliotekarza w wymiarze
pół etatu była zatrudniona Joanna Plutecka¹¹. Następnie od 1 października 1981 do
30 września 1984 pracował na tym stanowisku Krzysztof Stopka. Po jego awansie
na stanowisko asystenta pół etatu zlikwidowano¹². Zadaniem bibliotekarza było udo-
stępianie książek studentom podczas dyżuru w czytelni zakładu lub wypożyczanie
ich do domu, zwłaszcza uczestnikom seminariów. Z czasem powierzono mu także
zamawianie i katalogowanie książek¹³.

SKŁAD OSOBOWY

W 1970 roku, po likwidacji Katedry Historii Nauki i Oświaty, wśród jej dawnych
pracowników panowała duża niepewność. Powstała na gorąco notatka doktora Julia-
na Dybca z listopada tego roku dobrze oddaje panującą wówczas atmosferę:

Z katedrą tragicznie. Już dawno zlikwidowano ją. Teraz dopiero zakomunikowano, że możemy
istnieć jako Zakład tylko w Instytucie Pedagogiki. Inaczej możemy ulec rozproszeniu po róż-
nych Zakładach Instytutu Historii. To tylko pozorna grzeczność w stosunku do nas. Wiadomo
bowiem, że tak czy inaczej skazano nas (K. Mrozowska, J. Hulewicz, L. Hajdukiewicz, R. Dut-
kowa) na zagładę. W Instytucie Historii nie będzie dla nas pracy. Stanowiska są obsadzone, nie
ma miejsca. W Instytucie Pedagogiki czeka nas za dwa lata bezrobocie. Zapowiadana bowiem
reorganizacja studiów pedagogicznych ogranicza lub wyklucza historię wychowania. Tak więc
Katedra Historii Nauki i Oświaty, którą przyniósł postęp nauk historycznych, likwiduje się.
Dorobek i ludzie na marne. Wąska specjalizacja i ciasność zwycięża¹⁴.

⁸ Por. E. Babuchowska, *Szkoła wydziałowa poznańska 1773–1794*, praca magisterska obroniona
w Zakładzie Historii Oświaty i Kultury, 1971; W. Szymborski, *Wykaz prac powstałych w Zakładzie Hi-
storii Oświaty i Kultury* (w zbiorach Pracowni Historii Kultury, Nauki i Edukacji Historycznej); Księga
protokołów, 22 I 1972 r., 25 IV 1972 r.

⁹ AUJ, DSO II (Kazimierz Szczurek). Zob. dalej: Skład osobowy.

¹⁰ Księga protokołów, 30 IX 1975 r., 4 III 1977 r.

¹¹ AUJ, DSO II (Joanna Plutecka). Informacje od prof. J. Dybca.

¹² Zob. dalej: Skład osobowy.

¹³ 8 IV 1983 r. mgr Krzysztof Stopka – na prośbę Juliana Dybca – opracował raport na temat stanu
biblioteki. Księga protokołów, 8 IV 1983 r., 26 IX 1984 r.

¹⁴ Notatka prof. J. Dybca. Za jej udostępnienie serdecznie dziękuję.

Na szczęście prognoza ta się nie sprawdziła. Wkrótce został utworzony Zakład Historii Oświaty i Kultury w strukturze Instytutu Historii¹⁵. Reorganizacja studiów pedagogicznych nie zmarginalizowała historii wychowania, nastąpił za to okres wieloletniej, bliskiej i bardzo owocnej współpracy nowego zakładu z Instytutem Pedagogiki.

W składzie osobowym Uniwersytetu Jagiellońskiego na rok akademicki 1970/1971 (druk w 1971 r.) w ramach Instytutu Historii figurował Zespół Historii Oświaty i Kultury w stadium organizacji z profesorem Henrykiem Baryczem jako kierownikiem¹⁶. Zakład Historii Oświaty i Kultury powstał jednak dopiero 1 lutego 1971 roku¹⁷. Jego pierwszym kierownikiem został profesor Jan Hulewicz, uczeń Stanisława Kota¹⁸. Był to dobry znawca historii wychowania, oświaty i szkolnictwa, ale także kultury polskiej XIX wieku. Zajmował się walką kobiet o dostęp do studiów wyższych, historią Akademii Umiejętności i drukarni uniwersytetu, tajną oświatą w okresie okupacji, tematami z pogranicza historii politycznej i historii nauki. Poza tym przez 33 lata był zasłużonym redaktorem prestiżowej serii Biblioteka Narodowa wydawanej przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Pod wpływem swego mistrza stał się sympatykiem ruchu ludowego, aczkolwiek nie przynależał formalnie do Polskiego Stronnictwa Ludowego. Pisał różnego rodzaju ekspertyzy dotyczące nauczania historii nauki, szkolnictwa, wychowania, kultury, oświaty dorosłych. Bardzo poważnie podchodził do dydaktyki, wiele wymagając od studentów. Był postacią barwną, chodzącą „encyklopedią biograficzną” (posiadał wiedzę „zakulisową”)¹⁹, a także bardzo dobrym, życzliwie nastawionym do ludzi człowiekiem, jednak nerwowym i nadpobudliwym²⁰. Pod koniec życia miał poważne kłopoty ze wzrokiem. Zakładem kierował do 30 września 1976 roku, czyli do przejścia na emeryturę²¹.

¹⁵ Nową strukturę organizacyjną wprowadzono w Instytucie Historii w V 1970 r. AUJ, Sprawozdania, teczka 37: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii UJ w Krakowie za rok akademicki 1970/1971.

¹⁶ *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy na rok akademicki 1970/1971*, Kraków 1971, s. 66. W zespole Zakładu byli wykazywani profesorowie Jan Hulewicz i Kamilla Mrozowska oraz adiunkci – dr Renata Dutkova i dr Julian Dybiec. Jeszcze w *Informacji do sprawozdania rektorskiego za rok 1969/1970* pojawiła się nazwa: Zakład Historii Kultury. Dokładną datę powstania Zakładu Historii Oświaty i Kultury podaje: AUJ, Sprawozdania, teczka 37: Sprawozdanie z działalności naukowo-dydaktycznej Instytutu Historii za rok akademicki 1970/71, s. 1.

¹⁷ W 1982 r. prof. Kamilla Mrozowska proponowała, by wystąpić do Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego z propozycją zmiany nazwy zakładu na Zakład Historii Nauki i Oświaty. Uważała, że pozwoli to rozszerzyć jego działalność na inne wydziały uniwersyteckie. Księga protokołów, 10 III 1982 r.

¹⁸ *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy na rok akademicki 1972/1973*, Kraków 1973, s. 69. Por. R. Dutkova, *Jan Hulewicz – uczonego i pedagoga*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1982, R. 25, s. 223–233; W. Szymborski, *Jan Hulewicz (1907–1980)* (w tym zeszycie).

¹⁹ Chodziło o rozeznanie w stosunkach i układach w obozie władzy, zdobywane za pośrednictwem znajomości w środowisku ludowców i innych osobistych przyjaciół.

²⁰ Rozmowa z prof. J. Dybcem 29 X 2020 r. Charakterystykę sylwetki Hulewicza przeprowadził dość celnie, choć subiektywnie Karol Estreicher junior. Por. K. Estreicher jr., *Dziennik wypadków*, t. VI: 1975–1980, Kraków 2013, s. 658–663.

²¹ Zmarł w Krakowie 7 X 1980 r. i został pochowany na Cmentarzu Salwatorskim.

Zastąpiła go od 1 października 1976 roku profesor Kamilla Mrozowska, związana z nim od początku swej pracy zawodowej na Uniwersytecie Jagiellońskim²². Profesurę zwyczajną uzyskała 10 lutego 1978 roku. Jej głównym przedmiotem zainteresowań była epoka wielkiej reformy oświatowej w Polsce okresu oświecenia, a zwłaszcza proces kształtowania się kadry nauczycieli świeckich. Interesowała się też reformami oświatowymi we Francji w XVIII wieku, dziejami myśli pedagogicznej i historią wychowania, a także Uniwersytetu Krakowskiego od reformy Komisji Edukacji Narodowej do połowy XIX wieku. Wszystkie swe prace oparła na solidnej podstawie źródłowej, krytycznie interpretowanej. Pod wpływem matki, która działała w przedwojennej Polskiej Partii Socjalistycznej, miała poglądy lewicowe, choć sama nie należała do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Nie narzucała jednak własnych przekonań i sympatii politycznych. Miała silny charakter i wytrwale dążyła do wytyczonych przez siebie celów. Miała też poczucie humoru oraz dystans do siebie i swego dorobku naukowego. Współpracowników traktowała po koleżeńsku, z dużą dozą życzliwości. Starła się o publikację prac swych uczniów i kolegów. Zajęcia dydaktyczne uważała za misję społeczną. Zakładem kierowała do przejścia na emeryturę w 1987 roku²³.

1 października 1987 roku zastąpiła ją Renata Dutkova, dawna uczennica profesora Jana Hulewicza²⁴. Tytuł naukowy uzyskała 25 października 1976 roku. 21 października 1977 roku, na wniosek Wydziałowej Komisji Konkursowej, Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego wystąpiła z wnioskiem o przyznanie jej etatu docenta. Wkrótce potem Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki usiłowało przenieść ją do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie²⁵, czemu udało się zapobiec. 1 lipca 1979 roku otrzymała stanowisko docenta na Uniwersytecie Jagiellońskim²⁶. Stanowisko profesora nadzwyczajnego uzyskała 1 czerwca 1991 roku. Początkowo zamierzała przejść na emeryturę z dniem 30 września tego roku, ale w związku z awansem naukowym przedłużono jej zatrudnienie. Tytuł profesorski otrzymała 1 lipca 1996 roku. Interesowały ją dzieje oświaty polskiej od reformy Komisji Edukacji Narodowej do początków XX wieku (szczególnie oświata w Galicji i w Krakowie). Miała bardzo dobry warsztat historyczny. Wszystkie jej prace były źródłowe, solidne, sprawdzone i napisane komunikatywnym językiem. Wiele wymagała od siebie i od studentów. Była osobą pryncypialną, uczciwą, prawą, bezkompromisową, a jednocześnie bardzo wrażliwą. Cechowały ją niezwykła elegancja i kultura osobista. Jej kadencja wygasła 30 września 1997 roku w związku

²² E. Sapia-Drewniak, *Kamilla Mrozowska (1917–2002). Nauczycielka, uczona, mistrz*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, R. 59, s. 209–222; K. Stopka, *Kamilla Mrozowska (w tym zeszycie)*.

²³ Zmarła 2 V 2002 r. i została pochowana 9 V na Cmentarzu Rakowickim. Jej pogrzeb miał charakter świecki.

²⁴ T. Pudłocki, *Renata Dutkova (14 VIII 1927–6 X 2015)* [w:] *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 2015/2016*, red. M. Stinia, Kraków 2021, s. 349–352; idem, *Renata Dutkova (w tym zeszycie)*.

²⁵ Propozycja dyrektora Departamentu mgr. Jana Stęparskiego.

²⁶ Na stanowisku adiunkta pracowała do 30 VI 1979 r.

z przejściem na emeryturę²⁷. Na stanowisku kierownika zakładu zastąpił ją Julian Dybiec, historyk nauki, oświaty i kultury polskiej XIX i XX wieku, uczeń profesora Barycza²⁸.

Po powstaniu zakładu w skład jego kadry naukowo-dydaktycznej włączony został profesor Leszek Hajdukiewicz, dawny uczeń profesora Barycza, specjalista od okresu staropolskiego²⁹. 21 maja 1973 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a 1 czerwca tegoż roku stanowisko docenta etatowego w Instytucie Historii z obowiązkiem odbywania zajęć w Zakładzie Historii Oświaty i Kultury. Profesorem zwyczajnym został w 1993 roku. Ze względu na pełnienie funkcji kierownika Archiwum UJ (1963–1994) przysługiwała mu zniżka godzin dydaktycznych. W zakładzie pojawiał się rzadko³⁰. Zajęcia seminaryjne niejednokrotnie odbywał w pomieszczeniach Archiwum UJ. Czasami uczestniczył w zebraniach pracowników zakładu, zwłaszcza gdy omawiano sprawy naukowe. Był wielkim erudytą, ale też człowiekiem skrytym, oschłym i apodyktycznym. Swym seminarzystom z historii stawiał duże wymagania. Pisał również ostre i bardzo krytyczne recenzje. Wylew i udar, które dotknęły go w 1978 roku, uniemożliwiły mu kontynuację twórczych badań naukowych³¹.

Od początku funkcjonowania Zakładu Historii Oświaty i Kultury pracował w nim Julian Dybiec, uczeń profesora Barycza. Po habilitacji został mianowany docentem (1983–1992). Na stanowisku profesora nadzwyczajnego UJ pracował w latach 1992–1995. Profesorem nadzwyczajnym z tytułem naukowym został 10 maja 1995 roku³². Żywo interesował się rozwojem biblioteki zakładu, często przygotowywał listę zamówień książkowych na podstawie wnikliwego studiowania „Przewodnika Bibliograficznego”. Zajmował się głównie historią Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Umiejętności, szkolnictwa i oświaty w Galicji, finansowaniem oświaty i stypendiami naukowymi, historią Starego i Nowego Sącza, historią wychowania, prowadził pogłębione studia archiwalne. Z czasem w zakładzie podjęli pracę: Kazimierz Szczurek, Andrzej Kazimierz Banach i Krzysztof Stopka.

Kazimierz Szczurek był uczniem profesor Kamilli Mrozowskiej, u której napisał pracę magisterską „Stosunek Michała Bobrzyńskiego wiceprezydenta Rady Szkolnej Krajowej do spraw podręczników gimnazjalnych”³³. Przed podjęciem pracy w zakładzie uczył w szkole podstawowej, Technikum Rolniczym w Brniu i Zasadniczej

²⁷ Zmarła 6 X 2015 r. i została pochowana na Cmentarzu Rakowickim.

²⁸ A.K. Banach, *Sylwetka naukowa Profesora Juliana Dybca* [w:] *Virtuti et ingenio. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Julianowi Dybcowi*, red. A.K. Banach, Kraków 2013, s. 9–15; M. Stinia, *Julian Dybiec* (w tym zeszycie).

²⁹ M. Zdanek, *Dzieło naukowe i bibliografia prac Leszka Hajdukiewicza*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2015, t. 59, s. 221–247; K. Stopka, *Leszek Hajdukiewicz* (w tym zeszycie).

³⁰ Gdy prof. Kamilla Mrozowska u schyłku 1979 r. planowała urlop, w piśmie do dyrekcji Instytutu Historii z 29 X informowała, że na okres jej urlopu funkcję kierownika zakładu powierza L. Hajdukiewiczowi. AUJ, Sprawozdania.

³¹ Zmarł 11 IX 1995 r. i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

³² Na stanowisku profesora nadzwyczajnego z tytułem naukowym pracował do 2002 r. Od tego roku był profesorem zwyczajnym. Na emeryturę odszedł w 2011 r.

³³ Po ukończeniu studiów pedagogicznych (specjalność: historia wychowania), pracę magisterską obronił 23 VI 1973 r. (magister pedagogiki). AUJ, DSO II (Kazimierz Szczurek).

Szkole Zawodowej w Dąbrowie Tarnowskiej (1965–1967). W roku akademickim 1973/1974 otrzymał stanowisko asystenta stażysty, a w roku 1974/1975 – stanowisko asystenta³⁴. Uczestniczył w seminarium doktoranckim prowadzonym przez Kamilę Mrozowską. Od 1969 roku należał do PZPR. Interesował się szkolnictwem galicyjskim w dobie autonomicznej oraz problemami oświatowymi Polonii chińskiej w Charbinie (w latach 1905–1949), ale już w lutym 1975 roku rozwiązano z nim umowę o pracę z dniem 30 września „ze względu na negatywną ocenę jego przydatności dydaktycznej”. Kierownik zakładu, profesor Hulewicz, planował zatrudnienie od nowego roku akademickiego „innego pracownika pomocniczego”³⁵.

Pracownikiem tym został magister Andrzej Kazimierz Banach. Jego mistrz, Henryk Barycz, umożliwił mu pracę naukową w Archiwum UJ. Do Zakładu Historii Oświaty i Kultury przeszedł na stanowisko starszego asystenta 1 października 1975 roku. Zajmował się genezą kontreformacji, głośnymi konwersjami z protestantyzmu na katolicyzm na terenie Korony w ostatnich dekadach XVI wieku. 15 czerwca 1979 roku – po urlopie uzyskanym na dokończenie rozprawy doktorskiej – uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych, a następnie stanowisko adiunkta. Potem podjął badania nad młodzieżą chłopską na UJ. Szczególnie lubił zajęcia dydaktyczne i kontakt ze studentami. Podczas zajęć opowiadał im różnego rodzaju uniwersyteckie anegdoty. Interesował się życiem korporacji uniwersyteckiej; miał wielu przyjaciół w administracji UJ. Był człowiekiem wesołym i energicznym³⁶. Należał do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego.

1 października 1981 roku na stanowisku młodszego bibliotekarza został zatrudniony (tuż po ukończeniu studiów) Krzysztof Stopka, uczeń profesora Jerzego Wyrozumskiego. W Zakładzie Historii Polski Średniowiecznej przygotowywał pracę magisterską na temat osadnictwa ormiańskiego w Polsce średniowiecznej. Obronił ją 30 marca 1982 roku, pracując już jako bibliotekarz zakładu. Na stanowisku młodszego asystenta został zatrudniony od 1 października 1984 roku³⁷. Magistrowi Stopce w ramach obowiązków służbowych powierzono pieczę nad biblioteką zakładu, czym zajmowali się przedtem wszyscy jego pracownicy. Jednym z warunków zatrudnienia go na stanowisku asystenta w Zakładzie Historii Oświaty i Kultury było dostosowanie zainteresowań do profilu naukowego jednostki. Po konsultacji z profesorem Jerzym Wyrozumskim, który miał pozostać jego opiekunem naukowym, przyjęto, że podejmie badania nad szkolnictwem polskim w okresie średniowiecza, a zwłaszcza nad dziejami szkół katedralnych w Polsce średniowiecznej na tle europejskim. Później zainteresowania te rozszerzył o dzieje Uniwersytetu Krakowskiego. Interesował się zwłaszcza ceremoniałem uniwersyteckim, życiem codziennym studentów i profesorów. Od 1 października 1986 roku pracował na stanowisku starszego asystenta, a po obronie pracy doktorskiej w 1992 roku – na stanowisku adiunkta. Po otrzymaniu

³⁴ Asystent stażysta od 1 X 1973 r. do 30 IX 1974 r.; asystent od 1 X 1974 r. do 30 IX 1975 r.

³⁵ AUJ, DSO II (Kazimierz Szczurek).

³⁶ Zmarł 7 IV 2019 r. i został pochowany na Cmentarzu Batowickim.

³⁷ Jeszcze 26 IX 1984 r. pracował na pół etatu i otrzymał awans na stanowisko bibliotekarza. Sprawa zatrudnienia K. Stopki w zakładzie była relacjonowana na posiedzeniu zakładu 8 IV 1983 r. Księga protokołów, 8 IV 1983 r.

habilitacji 26 maja 2003 roku został zatrudniony na stanowisku asystenta z habilitacją (do 2010 r.).

1 lutego 1994 roku na stanowisku asystenta zatrudniono magister Krystynę Samsonowską, uczennicę profesora Michała Pułaskiego, interesującą się dziejami Żydów polskich. Do pracy przyjęła ją profesor Renata Dutkova³⁸.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

W początkach lat 70. przed Zakładem Historii Oświaty i Kultury stanęło kilka wyzwań w związku ze zbliżającymi się ważnymi rocznicami: 200-leciem powstania Komisji Edukacji Narodowej, 500. rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika, 300. rocznicą założenia drukarni uniwersyteckiej, 100. rocznicą powstania Polskiej Akademii Umiejętności, 440. rocznicą założenia Uniwersytetu Wileńskiego.

Najważniejsza z nich była rocznica powstania KEN. W związku z planami naukowymi i organizacyjnymi obchodów w jednostce powstał nieformalny zespół³⁹. Na szczeblu centralnym powołano Ogólnopolski Komitet Obchodów Jubileuszu KEN, którego przewodniczącym został Henryk Jabłoński, a jego zastępcą – Bogdan Suchodolski. W skład komitetu weszła też Kamilla Mrozowska⁴⁰. Sprawy przyspieszyły, gdy Kolegium Rektorskie Uniwersytetu Jagiellońskiego powołało Komitet Jubileuszowy. Znaleźli się w nim Jan Hulewicz i Kamilla Mrozowska, a od 18 października 1972 roku także Leszek Hajdukiewicz. W związku z tym Instytut Historii UJ zwrócił się do rektora z prośbą o zatwierdzenie zespołu naukowo-badawczego pod nazwą Zespół do Badań nad Komisją Edukacji Narodowej, który miał pracować pod kierunkiem Kamilli Mrozowskiej. Rektor przychylił się do wniosku i zatwierdził zespół 14 lipca 1971 roku⁴¹. W jego skład wchodził pracownicy Zakładu Historii Oświaty i Kultury: profesor Jan Hulewicz, doktor Renata Dutkova, doktor Julian Dybiec i magister Elżbieta Babuchowska (stażystka), a ponadto: profesor Józef Gierowski

³⁸ *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy w roku 1983*, Kraków 1983, s. 68–69; *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. I: Według stanu zatrudnienia z dnia 31 III 1988*, Kraków 1988; *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. II: Według stanu zatrudnienia z dnia 15 IX 1993*, [Kraków] 1993, s. 59; *Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. I: Według stanu zatrudnienia z dnia 1 I 1997*, [Kraków] 1997, s. 62.

³⁹ Według sprawozdania prof. J. Gierowskiego, dyrektora Instytutu Historii UJ, zespół pracował od X 1970 r. W tymże roku prof. Barycz w liście do dyrekcji Instytutu Historii wspominał, że „prof. K. Mrozowska, jak i dr J. Dybiec pragnęliby zainicjować kontakty z uniwersytetem w Wilnie z racji działalności zespołu do badań nad Komisją Edukacji Narodowej, przygotowywaną sesją naukową, a także ze względu na podjęcie tematu o uniwersyteckim studium historii w XIX wieku na ziemiach polskich”. AUJ, Sprawy Zakładów Instytutu Historii 1969/1970,teczka 30.

⁴⁰ 5 X 1970 r. prof. Mrozowska prosiła władze Instytutu Historii o delegację do Warszawy. Wśród spraw, które chciała tam załatwić, było też porozumienie się z prof. Bogdanem Suchodolskim co do planów jubileuszu Komisji Edukacji Narodowej. Księga protokołów, 22 I 1972 r.

⁴¹ AUJ, Sprawozdania,teczka 37: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii UJ w Krakowie za rok akademicki 1970/1971, s. 2.

(Zakład Historii Polski), doktor Anna Żeleńska-Chełkowska (Archiwum UJ), magister Jadwiga Bzinkowska (Instytut Geografii – Zakład Geografii Fizycznej), doktor Czesław Majorek (Zakład Dydaktyki Historii WSP), doktor Wojciech Kubiczek (Zakład Dydaktyki Kształcenia Politechnicznego WSP), magister Małgorzata Ulatowska (członek zespołu badań nad dziejami gospodarczymi pod kierunkiem profesor Heleny Madurowicz-Urbańskiej, pracownik Oddziału PAN w Krakowie), magister Eugeniusz Madej (pracownik biblioteki PAN w Krakowie), doktor Zofia Pawlikowska-Brożek (Zakład Analiz Matematycznych Instytutu Matematyki AGH)⁴². Zespół zbierał się raz w miesiącu. Wśród podjętych prac wydawniczych Instytut Historii zgłosił *Księgę pamiątkową Uniwersytetu Jagiellońskiego*, która miała być poświęcona KEN. W 1971 roku Kamilla Mrozowska opublikowała artykuł: *Trzy jubileusze Komisji Edukacji Narodowej 1873–1923–1973. Przegląd dorobku i postulaty*⁴³. Wytyczone wówczas kierunki badawcze zasygnalizowano na XIII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Moskwie w grudniu 1971 roku, na który posłane zostały artykuły: Kamilli Mrozowskiej, Renaty Dutkovej i Juliana Dybca. Jeszcze w tym samym roku wspomniane teksty w języku francuskim opublikowała Polska Akademia Nauk⁴⁴.

W związku z jubileuszem KEN poproszono profesor Mrozowską o poprowadzenie wykładu inauguracyjnego rok akademicki 1972/1973. Poświęciła go tradycjom nauki polskiej⁴⁵. W 1973 roku pod jej redakcją ukazała się książka *Na przelomie wieków. Studia z dziejów Komisji Edukacji Narodowej*, w której swój artykuł zamieścił J. Dybiec⁴⁶.

Kulminacyjne wydarzenie, sesja naukowa z okazji 200-lecia powstania KEN, odbyło się w dniach 24–26 października 1973 roku w auli Collegium Novum. Pracownicy zakładu – którzy brali też udział w trudach organizacyjnych – wygłosili referaty. Pojawili się uczeni zagraniczni, między innymi z Wilna i Fryburga. Gościem specjalnym był francuski uczony Ambroise Jobert (1904–1988), autor opublikowanej w języku francuskim w Grenoble w 1941 roku historii KEN, od czasów przedwojennych zaprzyjaźniony z profesorem Baryczem⁴⁷. O tłumaczenie jego pracy na język polski,

⁴² Ibidem, Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii UJ w Krakowie za rok akademicki 1971/1972, s. 4.

⁴³ „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1971, R. 14, s. 9–40.

⁴⁴ K. Mrozowska, *L'importance de la laicisation pour l'organisation de la science et de la technique en Pologne*; R. Dutkova, *Les traditions de la Commission d'Education Nationale à l'Université Jagellone*; J. Dybiec, *Sur les debuts de l'histoire de la litterature en Pologne* [w:] *Etudes d'Histoire de la Science et de la Technique*, dir. en chef. B. Suchodolski, section I–VII [...], section 3: *Histoire des institutions de recherche scientifique*, Varsovie 1971, s. 60–86.

⁴⁵ Wykład inauguracyjny roku akademickiego w dniu 30 IX 1972 r. – *Tradycje nauki polskiej*, „Życie Szkoły Wyższej” 1973, t. 21, s. 7–18.

⁴⁶ *Tradycje Komisji Edukacji Narodowej na ziemiach litewsko-ruskich w początkach XIX wieku* [w:] *Na przelomie wieków. Studia z dziejów Komisji Edukacji Narodowej*, red. K. Mrozowska, Wrocław 1973, s. 181–223.

⁴⁷ *La Commission d'Education Nationale en Pologne (1773–1794), son œuvre d'instruction civique*, Grenoble 1941.

a także druk zabiegał zwłaszcza profesor Hulewicz⁴⁸. Po zakończeniu konferencji K. Mrozowska i R. Dutkova wzięły na siebie ciężar redakcji materiałów posesyjnych (ukazały się w 1977 r.⁴⁹).

Jeszcze w roku jubileuszowym przewodnicząca zespołu, K. Mrozowska, opublikowała *Pisma i projekty pedagogiczne doby Komisji Edukacji Narodowej*, wybór różnych źródeł, które opatrzyła wstępem i komentarzem naukowym (przypisami)⁵⁰. Niezależnie od niej R. Dutkova dokonała nieco innego wyboru źródeł, o charakterze bardziej podstawowym. Został on poprzedzony zwięzłym, ale bardzo erudycyjnym wstępem⁵¹. Autorka przedstawiła w nim nie tylko zarys dziejów pierwszej centralnej instytucji oświatowej kraju, ale także funkcjonowanie systemu szkół w okresie wielkiej reformy. Ze względu na przystępny język i jasność narracji zalecany był potem studentom jako lektura do zajęć z historii KEN. W roku następnym R. Dutkova opublikowała skrupulatnie opracowany przegląd wydawnictw, które ukazały się drukiem w związku z jubileuszem⁵². Wyniki badań nad dziejami KEN były później dalej rozwijane lub popularyzowane przez pracowników zakładu. W roku akademickim 1973/1974 Zespół do Badań nad Dziejami Komisji Edukacji Narodowej został przekształcony w Zespół do Badań nad Historią Nauki i Oświaty Okresu Oświecenia⁵³.

Badania nad KEN nieprzerwanie prowadziła K. Mrozowska, koncentrując się na edycji źródeł, ale i na przedstawieniu jej działalności w szerszym, europejskim kontekście. W 1976 roku opublikowała obszerny artykuł, w którym przedstawiła koncepcje pedagogiczne KEN na tle idei oświecenia francuskiego⁵⁴. Na kanwie jubileuszu prowadziła polemikę na temat roli eksjezuitorów w dziele reformy. Jej ocena była krytyczna, zgodnie zresztą z tradycjami podtrzymywanymi w środowisku uniwersyteckim od czasów publikacji podręcznika *Historia wychowania* S. Kota (1934).

⁴⁸ Część pracy ukazała się w języku polskim pt. *Komisja Edukacji Narodowej w Polsce (1773–1794). Jej dzieło wychowania obywatelskiego*, przeł. i uzup. M. Chamcówna, przedm. H. Barycz, Wrocław 1979.

⁴⁹ W kręgu Wielkiej Reformy. *Sesja naukowa w Uniwersytecie Jagiellońskim w dwusetną rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej, 24–26 października 1973*, Warszawa–Kraków 1977 (K. Mrozowska, *Rola uniwersytetów w hierarchicznych ustrojach szkolnych doby Oświecenia*, s. 106–120; J. Hulewicz, *Szkoły Nowodworskie w dobie Komisji Edukacji Narodowej*, s. 179–188; złożył także sprawozdanie: *Szkoły średnie*, s. 335–336; R. Dutkova, *Tradycje Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, s. 292–311; J. Dybiec, *Tradycje Komisji Edukacji Narodowej na ziemiach litewsko-ruskich w początkach XIX wieku*, s. 313–326; referat L. Hajdukiewicza, „Kolonie akademickie w dobie Komisji Edukacji Narodowej”, choć został wygłoszony, nie został jednak dostarczony do druku).

⁵⁰ *Pisma i projekty pedagogiczne doby Komisji Edukacji Narodowej*, Wrocław 1973.

⁵¹ R. Dutkova, *Komisja Edukacji Narodowej*, Warszawa 1973.

⁵² Eadem, *Po trzecim jubileuszu. Przegląd wydawnictw z lat 1966–1974 dotyczących Komisji Edukacji Narodowej*, „Kwartalnik Historyczny” 1975, R. 82, s. 795–810.

⁵³ AUJ, Sprawozdania z działalności Instytutu naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ (1972–1975), tom 38: Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku akademickim 1973/1974.

⁵⁴ K. Mrozowska, *Koncepcje pedagogiczne Oświecenia. Rolland d’Erceville – Denis Diderot – Komisja Edukacji Narodowej. Studium porównawcze*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1976, t. 19, s. 3–47. Na posiedzeniu zakładu mówiła o zaawansowanych pracach nad pedagogiką francuskiego oświecenia. Księga protokołów, I II 1980 r.

Referat profesor Mrozowskiej „Jezuici a Komisja Edukacji Narodowej”, wygłoszony na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na kolokwium z okazji 200-lecia KEN 23–24 listopada 1973 roku, spotkał się z repliką ze strony jezuita, księdza Jana Poplatka⁵⁵. K. Mrozowska starała się odeprzeć jego zarzuty w 1978 roku⁵⁶.

W 1973 roku przypadła też 100. rocznica powstania Polskiej Akademii Umiejętności. W pracach komitetu jubileuszowego wziął udział profesor Hulewicz. Był do tego szczególnie predysponowany, bo jeszcze w 1958 roku napisał zarys dziejów tej instytucji, a i później interesował się różnymi aspektami jej działalności. 3 maja 1973 roku w Krakowie zorganizowano sesję naukową. W związku z tą rocznicą profesor Hulewicz ogłosił kilka interesujących artykułów⁵⁷.

Innymi wydarzeniami rocznicowymi, które angażowały pracowników zakładu w 1973 roku, były – jak już wspomniano – 500. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika⁵⁸ i jubileusz Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmowali się tym profesor Hulewicz i docent Hajdukiewicz. L. Hajdukiewicz 18 października 1972 roku został powołany przez Kolegium Rektorskie na stanowisko zastępcy przewodniczącego Komitetu Obchodów 500-lecia Urodzin Mikołaja Kopernika⁵⁹. W dniach 14–15 września 1973 roku Uniwersytet Jagielloński i Polska Akademia Nauk zorganizowały w Krakowie międzynarodową sesję kopernikańską. Docent Hajdukiewicz wygłosił wówczas referat na temat tradycji kopernikańskich na Uniwersytecie Krakowskim. Później został zobowiązany do zredagowania materiałów pokonferencyjnych⁶⁰.

⁵⁵ J. Poplatek, *Komisja Edukacji Narodowej. Udział byłych jezuitów w pracach Komisji Edukacji Narodowej*, uzup. L. Grzebień, przyg. do druku J. Paszenda, Kraków 1973.

⁵⁶ K. Mrozowska, *Jezuici a Komisja Edukacji Narodowej*, „Roczniki Humanistyczne” 1977, t. 25, s. 101–105; eadem, *Jezuici a Komisja Edukacji Narodowej* [w:] *Wiek Oświecenia*, t. 2, Warszawa 1978, s. 109–134.

⁵⁷ J. Hulewicz, *Historia nauki polskiej w monografiach Polskiej Akademii Umiejętności*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1973, R. 18, s. 281–291 (to samo w: *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952. Nauki Humanistyczne i Społeczne*, Kraków 1974, s. 47–71); idem, *Polska Akademia Umiejętności 1873–1952*, Krajowa Agencja Informacyjna na 1973, numer specjalny, s. 39–45; idem, *Wydawnictwa Śląskie Polskiej Akademii Umiejętności*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1973, R. 18, s. 657–675; idem, *Historia wychowania i oświaty* [w:] *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952*, s. 225–233; idem, *Korespondencja Kazimierza Kostaneckiego i Adama Wrzoska w sprawach Polskiej Akademii Umiejętności*, „Roczniki Biblioteki Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie” 1974, R. 20, s. 189–218. Inne, mniejsze publikacje, zob. H. Zaleska (potem Zwolska), *Bibliografia prac prof. Jana Hulewicza za lata 1928–1975* [w:] *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII–XX w. Księga ofiarowana Janowi Hulewiczowi*, red. R. Dutkova, J. Dybiec, L. Hajdukiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 309–377.

⁵⁸ W XI 1972 r. gościł w zakładzie prof. Eli Eduardo de Gortari z Uniwersytetu w Meksyku. Rozmawiał z nim prof. Hulewicz, a L. Hajdukiewicz udzielił mu obszernych informacji na temat recepcji myśli kopernikańskiej. Informacje te uczony meksykański wykorzystał w 1973 r. w pracy: *Science and Consciousness in Mexico: 1767–1783*. Jeśli chodzi o publikacje z roku jubileuszowego, zob. J. Dobrzycki, L. Hajdukiewicz, *Mikołaj Kopernik 1473–1543* [w:] *Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna, działalność naukowa, środowisko, kalendarium*, red. J. Jasiński, B. Koziełło-Poklewski, J. Sikorski, Olsztyn 1973, s. 19–44.

⁵⁹ AUJ, DSO II (L. Hajdukiewicz).

⁶⁰ *Kopernik w oczach dawnej i współczesnej nauki. Referaty wygłoszone na międzynarodowej sesji naukowej zorganizowanej z okazji pięćsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika przez Uniwersytet Jagielloński i Polską Akademię Nauk, Kraków 14–15 września 1973*, red. L. Hajdukiewicz, oprac.

W 1974 roku, w związku z 300. rocznicą Drukarni UJ, L. Hajdukiewicz współpracował przy organizacji wystawy okolicznościowej (napisał też wstęp do katalogu). Pod jego i J. Hulewicza redakcją ukazały się ponadto *Studia z dziejów Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego 1783–1974*⁶¹. W tej publikacji K. Mrozowska zamieściła artykuł *Rola Drukarni Szkoły Głównej Koronnej w produkcji podręczników dla szkół Komisji Edukacji Narodowej*, co ściśle wiązało się z jej własnymi badaniami naukowymi. W tymże roku na międzynarodowej warszawsko-krakowskiej sesji naukowej poświęconej 500-leciu drukarstwa w Polsce L. Hajdukiewicz wygłosił bardzo dobrze przyjęty referat *Czytelnictwo w Polsce XVI–XVII w. Stan badań, problematyka, postulaty*⁶².

Pod koniec lat 70. sfinalizowano badania dotyczące Uniwersytetu Wileńskiego w związku z 440. rocznicą jego założenia. Przygotowania do uroczystości trwały od 1970 roku⁶³ i łączyły się z badaniami nad KEN, która zreformowała także system szkolny w Wielkim Księstwie Litewskim. Już w listopadzie 1971 roku w Wilnie przebywała przez tydzień profesor K. Mrozowska, dokonując kwerendy w tamtejszych archiwach szkolnych i starając się stworzyć ramy współpracy⁶⁴. Znalazła się potem w składzie delegacji UJ na uroczystości, które odbyły się w dniach 19–21 września 1979 roku w Wilnie. W tym samym roku pod jej redakcją ukazał się tom *Studia z dziejów Uniwersytetu Wileńskiego 1579–1979*⁶⁵. Znalazły się w nim między innymi jej własny artykuł: *Uniwersytet Wileński i jego szkoły w latach 1795–1803*⁶⁶, a także artykuł J. Dybca: *Zagraniczne studia naukowe stypendystów wileńskich (1803–1831)*⁶⁷.

Jeśli chodzi o prace zespołowe pracowników zakładu, kluczową rolę odgrywały także sesje poświęcone historii uniwersytetów europejskich. W grudniu 1977 roku na posiedzeniu zakładu z udziałem profesora A. Podraży, dyrektora Instytutu Historii,

i przyg. do druku W. Magdziarz, Kraków 1978 (tam też artykuł Hajdukiewicza: *Les traditions coperniciennes à l'Université de Cracovie*, s. 33–47).

⁶¹ Na zebraniu zakładu prof. Kamilla Mrozowska referowała propozycję Instytutu Historii wzięcia udziału w opracowaniu dotyczącym dziejów drukarni UJ, prof. Barycz zgłosił zaś propozycję wydania popularnego wydawnictwa na ten temat. Księga protokołów, 11 III 1971 r. Plan został zrealizowany. Ukazały się: *Studia z dziejów Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego 1783–1974*, red. L. Hajdukiewicz, J. Hulewicz, Kraków 1974; J. Dobrzyniecka, *Drukarnie Uniwersytetu Jagiellońskiego 1674–1783*, red. L. Hajdukiewicz, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne” 1975, z. 53. Por. M. Zdaneek, op. cit., s. 239–240, 242.

⁶² „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1974, R. 19, s. 780–781. Por. *Dawna książka i kultura. Materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięćsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce*, red. S. Grzeszczuk, A. Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1975, s. 331–348 („Kronika sesji”).

⁶³ 5 X 1970 r. Kamilla Mrozowska prosiła dyrekcję Instytutu Historii o delegację na wyjazd do Warszawy. Chodziło m.in. o odebranie paszportu i zamówienie biletu do Wilna, ale też omówienie w Pracowni do Dziejów Oświaty PAN sprawy wykorzystania mikrofilmów dotyczących historii Uniwersytetu Wileńskiego.

⁶⁴ Rezultaty pobytu w Wilnie referowała na zebraniu zakładu po powrocie. Księga protokołów, 10 XII 1971 r.

⁶⁵ Kraków 1979.

⁶⁶ K. Mrozowska, *Uniwersytet Wileński i jego szkoły w latach 1795–1803* [w:] *Studia z dziejów Uniwersytetu Wileńskiego 1579–1979*, red. K. Mrozowska, Warszawa–Kraków 1979, s. 63–100.

⁶⁷ J. Dybiec, *Zagraniczne studia naukowe stypendystów wileńskich (1803–1831)* [w:] *Studia z dziejów Uniwersytetu Wileńskiego 1579–1979*, s. 101–120.

docent Mariusz Kulczykowski, dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego, wspólnie z profesorem Heleną Madurowicz-Urbańską zreferowali rezultaty ich wspólnego pobytu w Paryżu. Przedstawili projekt współpracy UJ z Francją w sprawie badań nad dziejami uniwersytetów do czasów współczesnych. Dziekan zaproponował, by zakład włączył się w te badania, co dawałoby możliwość uzyskiwania stypendiów na wyjazd do Francji i organizowania corocznych sesji polsko-francuskich w ramach Dni Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zastanawiano się nad referatami na sesję przewidywaną na maj 1978 roku i stworzeniem zespołu do badań nad historią uniwersytetów⁶⁸.

Od 1978 do 1987 roku odbywały się na UJ międzynarodowe sesje naukowe, w dużej mierze opierające się na potencjale naukowym zakładu. Pierwsza sesja, trwająca od 13 do 14 maja, dotyczyła problemów i metod badań nad dziejami uniwersytetów⁶⁹. Druga – na temat uniwersytetów i nauczania pozauniwersyteckiego – odbyła się w dniach 11–12 maja 1979 roku⁷⁰.

Omawiając dorobek pracowników zakładu w latach 70. XX wieku, należy wymienić te pozycje, które wiązały się z uzyskiwaniem stopni naukowych czy też z samodzielnymi badaniami wynikającymi z zainteresowań.

Profesor J. Hulewicz w 1970 roku wziął udział w sesji naukowej zorganizowanej w Krakowie w dniach 3–4 kwietnia, dotyczącej tajnego nauczania w Polsce południowej. Podczas sesji zabrał głos w dyskusji na temat oświatowego ruchu oporu w Norwegii, a wystąpienie to zostało opublikowane w materiale posesyjnym⁷¹. W 1971 roku ukazał się drukiem jego artykuł o Aleksandrze Brücknerze, wygłoszony wcześniej w formie referatu na sesji rocznicowej w auli Collegium Novum 31 maja 1969 roku⁷². Nadal ważne miejsce w jego działalności naukowej zajmowały sprawy redakcyjne związane z serią Biblioteka Narodowa⁷³. W 1972 roku opublikował krytyczny wobec przedwojennego obozu władzy artykuł *Obóz piłsudczyków wobec*

⁶⁸ Księga protokołów, XII 1977 r.

⁶⁹ *L'histoire des universités. Problemes et methodes, 1er Session Scientifique Internationale, Cracovie, 13–14 Mai 1978*, Warszawa–Kraków 1980 (K. Mrozowska, *Le rôle des recherches comparatives pour l'étude de l'histoire des universités*, s. 15–25; L. Hajdukiewicz, *Travaux préparatifs à l'édition du « Corpus Academicum Cracoviense »*, s. 75–89; głos w dyskusji zabierał też J. Dybiec, s. 115–116).

⁷⁰ *L'Université et l'enseignement extra-universitaire XVIe–XIXe siècle, IIème Session Scientifique Internationale, Cracovie 11–12 mai 1979*, réd. M. Kulczykowski, Kraków 1983 (L. Hajdukiewicz, *Les colonies académiques de l'Université de Cracovie aux XVIe–XVIIe siècles*, s. 13–25; K. Mrozowska, *L'école centrale de la Couronne et l'enseignement secondaire à l'époque de la Commission de l'Education Nationale*, s. 63–83; R. Dutkova, *L'Université Jagellone et l'enseignement secondaire au XIXe siècle (1801–1914)*, s. 63–83 i głos w dyskusji, s. 163, 168; J. Dybiec, *L'Université de Vilna et l'enseignement dans les écoles secondaires*, s. 145–157, głos w dyskusji, s. 129, 183; A. Banach, głos w dyskusji, s. 120–121).

⁷¹ J. Hulewicz, *Oświatowy ruch oporu w Norwegii*, „Rocznik Komitetu Nauk Pedagogicznych” 1971, t. 13, s. 139–148.

⁷² Idem, *Aleksander Brückner jako historyk kultury polskiej [w:] W trzydziestolecie śmierci Aleksandra Brücknera*, Kraków 1971, s. 11–30.

⁷³ Idem, *Ossolińska seria Biblioteka Narodowa (1919–1969), dorobek i perspektywy*, „Roczniki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1972, t. 7, s. 209–233. Zob. też J. Wojtal, *Wydawnictwo Książek Szkolnych w Zakładzie Narodowym imienia Ossolińskich 1878–1918*, Wrocław 1978 – recenzja Jana Hulewicza: „Studia Historyczne” 1979, R. 22, z. 3, s. 516–519.

Uniwersytetu Jagiellońskiego. W książce wydanej w stulecie Katedry Historii Polski UJ (1869–1969) ukazał się artykuł jego autorstwa pod tytułem *Seminarium Historyczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1861–1918*⁷⁴. W 1974 roku opublikował własną korespondencję z lat 1945–1954 z Heleną Radlińską, polską pedagog, twórczynią pedagogiki społecznej w Polsce⁷⁵. Corocznie ukazywały się biogramy jego autorstwa w *Polskim Słowniku Biograficznym*, dotyczące ludzi kultury, nauki i oświaty, żyjących w XIX i XX wieku. Żywo interesował się nauczaniem historii oświaty i wychowania w szkołach wyższych oraz zawodowym ruchem nauczycielskim. W 1977 roku przypadł jubileusz jego 70. urodzin. Z tej okazji została przygotowana księga pamiątkowa wręczona mu podczas uroczystości w Collegium Maius: *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII–XX w.* pod redakcją R. Dutkovej, L. Hajdukiewicza i J. Dybca. Zamieszczono w niej także teksty pracowników zakładu⁷⁶. Po przejściu na emeryturę J. Hulewicz brał udział w dyskusji na temat tajnej oświaty w okresie okupacji niemieckiej⁷⁷. W 1979 roku, wspólnie z Wiesławem Bienkowskim, opublikował fragmenty (pochodzące z lat 1908–1909) pamiętników Mieczysława Orłowicza, urzędnika ministerialnego II Rzeczypospolitej i Polski Ludowej, krajoznawcy, popularyzatora turystyki, założyciela Akademickiego Klubu Turystycznego we Lwowie⁷⁸. W tym samym roku wziął udział w dwóch sesjach naukowych. Pierwsza z nich została zorganizowana przez Instytut Badań Literackich PAN i Wydawnictwo Ossolineum w dniach 23–24 kwietnia i była poświęcona serii Biblioteka Narodowa⁷⁹. Druga, trwająca od 22 do 24 października, dotyczyła aresztowania uczonych krakowskich w 1939 roku⁸⁰.

⁷⁴ Druk w: *Spór o historyczną szkołę krakowską*, red. C. Bobińska, J. Wyrozumski, Kraków 1972, s. 47–69.

⁷⁵ *Listy Heleny Radlińskiej do Jana Hulewicza z lat 1945–1954*, red. J. Hulewicz, „Roczniki Biblioteczne” 1974, R. 18, s. 503–543.

⁷⁶ *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII–XX w. Księga ofiarowana Janowi Hulewiczowi*, red. R. Dutkova, J. Dybiec, L. Hajdukiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977. Por. ibidem: K. Mrozowska, *U progu nowej ery. Dyskusja nad statutem wewnętrznym Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1806–1808*, s. 65–79; R. Dutkova, *Jeden trudny żywot nauczycielski (Michał Maciejowski)*, s. 221–235; L. Hajdukiewicz, *Geneza i początki Polskiej Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie*, s. 127–160; J. Dybiec, *Kształtowanie się polskiej wiedzy o duńskich uniwersytetach ludowych*, s. 265–283.

⁷⁷ W. Bartoszewski, *Model kultury polskiej w konspiracji 1939–1945*, „Więź” 1977, R. 20, s. 70–82; polemika: J. Hulewicz, *Listy do redakcji*, „Więź” 1978, R. 21, s. 151. Głos w dyskusji: *Dyskusja nad stanem badań tajnej oświaty w Polsce w latach drugiej wojny światowej*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1978, R. 21, s. 452–461.

⁷⁸ M. Orłowicz, *Pamiętniki*, oprac. W. Bienkowski, J. Hulewicz, „Studia Historyczne” 1979, t. 22, s. 85–129, 295–333. Już po śmierci profesora ukazały się: W. Berbelicki, J. Hulewicz, *Kłopoty z pamiętnikami. W sprawie książki Anieli Gruszeckiej-Nitschowej „Całe życie nad przyrodą mowy polskiej”* [w:] Silva Rerum. Series nova, *wychodzi, jak jest gotowa, redagują sowizdrzały, co Warszawy nie widziały, niech im sprzyja łaska boska i wolna (choć gola) Rzeczpospolita Krakowska. Sylwę niniejszą wydumał, zbierał i przygotował Tadeusz Ulewicz przy współdziałaniu przyjacielsko-krytycznym Władysława Berbelickiego*, Kraków 1981, s. 213–222 (fragment autorstwa Jana Hulewicza na s. 218–222).

⁷⁹ M. Klimowicz, *Jan Hulewicz (1907–1980)*, „Ruch Literacki” 1981, t. 22, s. 254.

⁸⁰ *The Activities of Polish Scholars and Scientists in Exile during the Second World War* [w:] *Universities during World War II. Materials of the International Symposium Held at the Jagiellonian Uni-*

Profesor K. Mrozowska w 1971 roku opublikowała książkę monograficzną o Józefie Macieju Brodowiczu (1790–1885), lekarzu, profesorze UJ, komisarzu Zakładów Naukowych Wolnego Miasta Krakowa, prezesie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego⁸¹. Praca powstała niejako na kanwie jej wcześniejszych badań nad historią UJ w pierwszej połowie XIX wieku. W 1977 roku Mrozowska uczestniczyła w kongresie pedagogicznym w Gandawie⁸², a pod koniec 1979 roku (24–27 września) w międzynarodowej konferencji historyków wychowania w Louvain (Belgia). Wygłosiła tam referat: „La formation des enseignements en Pologne au temps des Lumières”⁸³, upowszechniając w Europie Zachodniej wiedzę na temat szkolnictwa polskiego doby oświecenia. Następnie w ramach przyznanego jej dwumiesięcznego urlopu naukowego (tzw. wyjazd popierany) przebywała w Gandawie, gdzie zbierała materiały do opracowania *Studenci polscy w Gandawie w l. 1856–1914* (wymiana bezpośrednia)⁸⁴. Poprowadziła tam wykład „Les universités polonaises a l’époque des Lumières dans le cadre des universités en Europe”. Następnie udała się na miesięczne stypendium do Paryża, aby poszukiwać tam materiałów do studiów nad problemami pedagogicznymi i szkolnymi we Francji w drugiej połowie XIX wieku.

Docent L. Hajdukiewicz w 1971 roku ogłosił drukiem artykuł *Erasm z Rotterdamu w opinii polskiej XVI–XVII w.*, pokłósie udziału w sesji naukowej zorganizowanej w Krakowie z okazji 500-lecia urodzin wielkiego humanisty⁸⁵. W latach 1974–1975 ukazał się VI tom *Historii nauki polskiej* zawierający dokumentację biobibliograficzną (alfabetycznie ułożone życiorysy ponad 1300 luminarzów nauki polskiej w epoce staropolskiej). Biogramy przygotował L. Hajdukiewicz z zespołem (Zofia Steczowicz: *Średniowiecze*; Z. Wcisło: *Odrodzenie*, Rita Majkowska, Andrzej Banach: *Barok*; Anna Maged [Pycowa]: *Oświecenie*). Był to dobry punkt wyjścia do realizacji koncepcji wielkiego projektu badawczego *Corpus Academicum Cracoviense*, czyli słownika wykładowców Uniwersytetu Krakowskiego od roku 1400 do roku 1780. W tomie VII ukazała się z kolei bibliografia do dwóch pierwszych tomów *Historii nauki polskiej*⁸⁶. W tym czasie było to duże osiągnięcie naukowe. W 1975 roku L. Hajdukiewicz na życzenie rektora Mieczysława Karasia przygotował krótki zarys

versity on the 40 Anniversary of “Sonderaktion Krakau”, Cracow, October 22–24 1979, eds. J. Buszko, I. Paczyńska, Kraków 1984, s. 351–367.

⁸¹ K. Mrozowska, *Józef Maciej Brodowicz. Z dziejów organizacji nauki i nauczania w Wolnym Mieście Krakowie*, Wrocław 1971.

⁸² Eadem, *Kongres pedagogiczny w Gandawie – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Oświatowo-Wychowawczy” 1978, R. 5, s. 115–122.

⁸³ Por. „Histoire de l’Education”, avril 1980, n° 6, s. 45.

⁸⁴ Na posiedzeniu zakładu relacjonowała, że podczas pobytu w Gandawie rozpoczęła poszukiwania materiałów dotyczących studiów Polaków w tym mieście, przeznaczonych do osobnego opracowania. Księga protokołów, I II 1980 r.

⁸⁵ L. Hajdukiewicz, *Erasmiana Cracoviensia*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne” 1971, z. 33, s. 55–85.

⁸⁶ *Historia nauki polskiej*, red. B. Suchodolski, t. VI: *Dokumentacja bio-bibliograficzna. Indeks biograficzny, tomu I i II*, oprac. L. Hajdukiewicz, Wrocław 1974; *Historia nauki polskiej*, red. B. Suchodolski, t. VII: *Dokumentacja bio-bibliograficzna. Bibliografia dotycząca treści tomu I i II*, oprac. W. Bieńkowski, J. Paruch, red. L. Hajdukiewicz, Wrocław 1975.

historii uczelni, który został opublikowany pod tytułem *Uniwersytet Jagielloński. Tradycje, współczesność, perspektywy*. Rektor został dopisany jako autor, a książeczkę przetłumaczono na kilka języków. Wydaje się, że miała zastąpić popularną książkę H. Barycza *Uniwersytet Jagielloński w życiu narodu polskiego*, wydaną z okazji jubileuszu w 1964 roku. Tak się jednak nie stało i publikacja Barycza nadal była zalecana studentom jako lektura w ramach przedmiotu historia wychowania. W 1979 roku ukazał się przedruk dawnej pracy L. Hajdukiewicza na temat historii szkolnictwa w Pińczowie⁸⁷.

Doktor R. Dutkova w 1976 roku wydała pracę na temat szkolnictwa średniego Krakowa w pierwszej połowie XIX wieku⁸⁸, która stała się podstawą jej habilitacji. Ponadto publikacja została wyróżniona w konkursie na najlepszą książkę o Krakowie w tymże roku.

Doktor J. Dybiec w 1971 roku opublikował w formie książkowej swą pracę doktorską na temat Michała Wiszniewskiego, historyka literatury polskiej, profesora UJ⁸⁹. Dybiec habilitował się w 1979 roku na podstawie rozprawy *Finansowanie nauki i oświaty w Galicji 1860–1918*⁹⁰. Opierając się na wnikliwej analizie budżetów krajowych, a także środków finansowych pochodzących z budżetu centralnego w Wiedniu zweryfikował obiegową tezę na temat niedofinansowania nakładów na oświatę i naukę w Galicji, szczególnie od lat 80. XIX wieku. W tym samym roku opublikował obszerne opracowanie historii Starego Sącza w okresie autonomii galicyjskiej⁹¹.

W wykazie tematów badawczych opracowywanych przez pracowników zakładu w latach 1976–1977, sporządzonym dla dyrekcji Instytutu Historii, profesor Mrozowska wymieniała: 1) własne prace dotyczące koncepcji pedagogicznych francuskiego oświecenia, przygotowanie do druku raportów generalnych wizytatorów KEN w latach 1787–1793, redakcją do „Księgi Wileńskiej” artykułu *Uniwersytet Wileński i jego szkoły* oraz udział w badaniach Instytutu Pedagogiki; 2) prace J. Hulewicza nad historią nauki polskiej w drugiej połowie XIX wieku (w ramach tematów badawczych Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN); 3) prace profesora L. Hajdukiewicza nad *Corpus Academicum Cracoviense 1364–1795*; 4) książkę doktor habilitowanej R. Dutkovej o szkolnictwie Krakowa w pierwszej połowie XIX wieku, a także jej wstępne kweryndy bibliograficzne do historii Rady Szkolnej Krajowej (1866–1918); 5) prace doktora Dybca o duńskich uniwersytetach ludowych, o mecenacie naukowym i oświatowym w Galicji w XIX wieku, o nauczaniu historii nauki i techniki w szkolnictwie na ziemiach polskich w latach 1864–1918; 6) prace magistra A.K. Banacha na temat „Konwersje religijne polskich protestantów w latach 1560–1606” oraz

⁸⁷ L. Hajdukiewicz, *Szkoły pińczowskie w latach 1586–1914* [w:] *Pińczów i jego szkoły w dziejach*, red. J. Wyrozumski, Kraków 1979, s. 95–161.

⁸⁸ R. Dutkova, *Szkolnictwo średnie Krakowa w I połowie XIX wieku (1801–1846)*, Wrocław 1976.

⁸⁹ J. Dybiec, *Michał Wiszniewski. Życie i twórczość 1794–1865*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971.

⁹⁰ Kraków 1979.

⁹¹ J. Dybiec, *Stary Sącz w epoce autonomicznej (1860–1918)* [w:] *Historia Starego Sącza od czasów najdawniejszych do 1939 roku*, red. H. Barycz, Kraków 1979, s. 210–276. Jeszcze w 1973 r. powstał artykuł na temat kultury sądeckiej. Zob. J. Dybiec, *Drukarstwo i księgarstwo sądeckie w XIX wieku*, „Rocznik Sądecki” 1973, t. 14, s. 67–113.

nad *Corpus Academicum Cracoviense* – Wydział Lekarski UJ w latach 1850–1949⁹². Większość tych tematów została potem podjęta, a rezultaty badań – opublikowane.

Na początku lat 80. kontynuowano organizowanie sesji na temat dziejów uniwersytetów europejskich zapoczątkowane w 1978 roku. Trzecia sesja o wielkich reformach uniwersytetów europejskich odbyła się w dniach 15–17 maja 1980 roku⁹³. W 1983 roku zorganizowana została czwarta sesja na temat peregrynacji uniwersyteckich⁹⁴. Piąta i ostatnia, na temat studentów, więzi społecznych, kulturalnych, obyczajów, od średniowiecza do XIX wieku, została zorganizowana w dniach 28–30 maja 1987 roku⁹⁵. Gdy jednak zaplanowano kolejną sesję na rok 1991 na temat autonomii uniwersytetów, w zakładzie powstał opór przed dalszym angażowaniem się, tym bardziej że profesor Kulczykowski usiłował wymóc na pracownikach stworzenie stałego zespołu badawczego. Ta ostatnia sprawa oraz duża częstotliwość sesji i jakość wygłaszanych podczas nich referatów wywoływały kontrowersje. Nie widziano możliwości stworzenia stałego zespołu badawczego, a profesor Hajdukiewicz zarzucił opublikowanym dotąd referatom wtórność i kompilacyjność⁹⁶.

Na początku lat 80. przed zakładem otworzyły się perspektywy włączenia się do projektu europejskiego. W 1964 roku w Getyndze powstało pozarządowe stowarzyszenie pod nazwą *Conférence permanente des Recteurs, Présidents et Vice-Chanceliers des Universités européennes / The Standing Conference of Rectors, Presidents and Vice Chancellors of the European Universities*, w skrócie CRE. W jego ramach powołano Międzynarodową Komisję Historii Uniwersytetów (*Commission Internationale pour l'histoire des Universités / International Commission for the History of Universities*), która miała zająć się nową koncepcją historii uniwersytetów, uwzględniającą społeczny aspekt ich funkcjonowania. Do komisji włączeni zostali K. Mrozowska i L. Hajdukiewicz. W 1977 roku profesor Mrozowska poprowadziła wykład „*Les universités polonaises à l'époque de la Commission de l'Éducation Nationale*

⁹² AUJ, Sprawozdania,teczka 37.

⁹³ *Grandes réformes des universités européennes du XVIe au XXe siècles : IIIème session scientifique internationale Cracovie 15–17 mai 1980*, Kraków 1985 (głosy w dyskusji pracowników Zakładu: A. Banacha, s. 59; R. Dutkovej, s. 49, 111; K. Mrozowskiej, s. 50; J. Dybca, s. 53, 111, 132; J. Hulewicza, s. 113–114; dyskusję spisywał K. Stopka).

⁹⁴ *Pérégrinations académique : IVème session scientifique internationale Cracovie, 19–21 mai 1983*, Kraków 1989 (L. Hajdukiewicz, *Réflexions sur la pérégrinations académique*, s. 13–25; R. Dutkowska, *Les études de jeunes Polonais dans les universités étrangères au XIXe siècle. Un esquisse du problème*, s. 131–160, głos w dyskusji, s. 255; K. Mrozowska, *Les étudiants polonais à Gand (1856–1913)*, s. 197–214; J. Dybiec, *Polonais en voyages d'études et d'éducation en Grande Bretagne de 1795 à 1918*, s. 313–327).

⁹⁵ *Les étudiant – liens sociaux, culture, moeurs du Moyen Age jusqu'au XIXe siècle. Vème session scientifique internationale, Cracovie 28–30 mai 1987*, réd. M. Kulczykowski, Kraków 1991 (L. Hajdukiewicz, *Autour de problématique de la jeunesse de l'Université Cracovienne du XVe jusqu'au XVIIIe siècle*, s. 29–42). Por. A. Banach, *V międzynarodowe sympozjum historii uniwersytetów w Krakowie*, „*Życie Szkoły Wyższej*” 1988, nr 7–8, s. 175–178. Sekretarzem naukowym tej sesji był dr Banach, a protokolantem – mgr Stopka.

⁹⁶ Księga protokołów, 27 I 1989 r., 30 III 1989 r., 5 IV 1989 r.

(1773–1794)” opublikowany w ramach polskich prac tejże komisji⁹⁷. Projekt przyspieszył na początku lat 80. XX wieku, gdy w 1981 roku zainicjowany został Wspólny Europejski Program Badawczy (The Joint University Research Project). W dniach 17–18 marca 1982 roku w Genewie odbyło się seminarium wprowadzające. Wówczas wytyczono podstawowe założenia związane z tworzeniem historii uniwersytetów europejskich (*A History of the University in Europe*). We wrześniu 1982 roku na posiedzeniu zakładu podjęto decyzję o wysłaniu wstępnych informacji na temat uniwersytetów w Polsce⁹⁸. Sprawą tą mieli zajmować się wszyscy pracownicy naukowcy – K. Mrozowska, R. Dutkova, L. Hajdukiewicz, J. Dybiec i A.K. Banach. W 1983 roku, w dniach 16–19 marca, K. Mrozowska uczestniczyła w seminarium w Bernie (Szwajcaria) na temat *The Changing Social Function of the European University*, które dotyczyło założeń wstępnych do pierwszego tomu monografii *A History of the University of Europe*. W dyskusji po referatach ustalono, że materiały nadesłane z różnych krajów do ośrodka koordynacyjnego w Szwajcarii zostaną wydane w formie leksykonu uniwersytetów⁹⁹. W 1984 roku ukazał się wstępny tom pierwszy – *Répertoire historique des universités européennes*¹⁰⁰. Do kolejnego tomu, którym miał być informator o uczelniach, K. Mrozowska opracowała wprowadzenie dotyczące uniwersytetów polskich, A.K. Banach przygotował podstawowe materiały historyczne, Dybiec zaś – bibliografię przedmiotową. Do Genewy zostały ponadto wysłane artykuły dotyczące dziejów uniwersytetów polskich w latach 1364–1982 (prof. L. Hajdukiewicz opracował lata 1364–1795; doc. Renata Dutkova – lata 1795–1918 przy współpracy doc. Kaliny Bartnickiej, która przygotowała fragmenty dotyczące Uniwersytetu Warszawskiego; doc. J. Dybiec – lata 1918–1939 przy współpracy doc. K. Bartnickiej; prof. K. Mrozowska – lata 1939–1945)¹⁰¹. Informator ukazał się w Genewie w 1985 roku. Jego współtwórcy (Mrozowska, Hajdukiewicz, Dutkova i Dybiec) otrzymali za to rektorską nagrodę zespołową w październiku 1986 roku¹⁰², natomiast L. Hajdukiewicz został zaproszony do opracowania jednego z rozdziałów drugiego tomu wydawnictwa (za lata 1500–1800)¹⁰³. Niestety uczestnictwo pracowników zakładu w tworzeniu nowej syntezy dziejów uniwersyteckich z różnych przyczyn skończyło się na udziale w stworzeniu wspomnianego tu informatora.

⁹⁷ Opublikowany został w 1982 r.: *Universitates Studiorum saec. XVIII et XIX. Etudes présentées par la Commission Internationale pour l'histoire des Universités en 1977*, dir. A. Gieysztor, M. Koczarska, Varsovie 1982, s. 7–19.

⁹⁸ Księga protokołów, 28 IX 1982 r.; 26 I 1983 r.

⁹⁹ Ibidem, 8 IV 1983 r.

¹⁰⁰ *Historical Compendium of European Universities / Répertoire historique des universités européennes*, ed. L. Jilek, Geneve 1984.

¹⁰¹ *Sonder le passée à la recherche de l'Université / Interrogating the Past: In Search of the University. CRE – Information*, New Series, no. 69, 1st Quarter 1985, Geneve 1985, s. 113–178.

¹⁰² Wydawcy nie uwzględnili w publikacji wkładu pracy A. Banacha. W 1988 r. część polska informatora z inicjatywy rektora UJ Józefa Gierowskiego ukazała się jako osobna książka w języku francuskim: *Universités de Pologne, 1364–1982*, Warszawa 1988.

¹⁰³ L. Hajdukiewicz miał przygotować rozdział: *International Infrastructure and Organisation (Resources and Their Management)*. Ostatecznie nie podjął się tego zadania. Zob. M. Zdanek, op. cit., s. 231.

W 1988 roku z okazji 400. rocznicy powstania „szkół publicznych” (*scholae publicae*) przy Uniwersytecie Krakowskim została zorganizowana przez zakład sekcja naukowa we współpracy z I Liceum Ogólnokształcącym im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie. Po referatach napisanych przez pracowników zakładu (Mrozowską, Dutkową, Dybca) otwarto wystawę w Bibliotece Jagiellońskiej. Wydano pamiątkowe foldery, a także przedrukowano pracę profesora Barycza o historii Szkół Nowodworskich¹⁰⁴.

Profesor K. Mrozowska w 1981 roku, w ramach swych badań nad KEN, opublikowała zapowiadany wcześniej wybór materiałów źródłowych dotyczących wizytacji szkół Korony Polskiej w latach 1787–1793, przeprowadzonych przez wizytatorów mianowanych przez Szkołę Główną Koronną¹⁰⁵. Uczestniczyła też w międzynarodowej konferencji naukowej na Węgrzech w Mátrafüred (24–28 października), poświęconej oświeceniu na Węgrzech, w Europie Środkowej i Wschodniej¹⁰⁶. We wrześniu 1984 roku w zakładzie złożyła wizytę profesor Anna Maria Bernardinis z trzema współpracownikami z Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu w Padwie. W rezultacie tej wizyty profesor Mrozowska została zaproszona do Padwy (gdzie przebywała w 1986 roku¹⁰⁷). Jesienią 1985 roku udała się ponownie do Gandawy (15–28 listopada) w celu kontynuowania badań nad studiami Polaków w tym mieście. W 1985 roku ukazała się książka będąca rezultatem jej nieprzerwanych badań nad szkolnictwem KEN. Autorka przedstawiła funkcjonowanie szkół na terenie Korony w latach 1783–1793¹⁰⁸. W pracy tej odpowiedziała na zasadnicze pytanie o społeczną funkcję szkolnictwa KEN, o rozmiary „przewrotu umysłowego”, który dokonał się przez jej system szkolny, o rzeczywiste, a nie postulowane i planowane prace, osiągnięcia i zmiany. Przedstawiła nieustanną konfrontację „szerokich planów i nowych koncepcji z ich wykonaniem, załamywaniem się i sprzecznościami, występującymi w codziennym życiu szkolnym”. Książka przyniosła nowe ustalenia dotyczące frekwencji w szkołach KEN¹⁰⁹. W 1986 roku została nagrodzona przez ministra, a w maju 1987 roku – przez rektora UJ.

¹⁰⁴ Materiały ze wspomnianej konferencji z 1988 r. niestety się nie ukazały. Swoją referat opublikowała jedynie K. Mrozowska (*Pierwsza w Koronie. Szkoły Nowodworskie w latach 1777–1795. W 400-lecie powołania do życia pierwszej kolonii akademickiej w Krakowie*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1988, t. 31, s. 37–77). Por. H. Barycz, *Historia Szkół Nowodworskich. Od założenia do reformy H. Kollątaja*, Kraków 1988. Prof. Barycz mimo przejścia na emeryturę nadal pracował naukowo. Por. J. Dybiec, *Bibliografia prac prof. dr. Henryka Barycza za lata 1966–1993*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1995, R. 40, s. 143–159.

¹⁰⁵ *Raporty Szkoły Głównej Koronnej o generalnych wizytach szkół KEN 1787–1793*, wybór i wstęp K. Mrozowska, Wrocław 1981.

¹⁰⁶ K. Mrozowska, *La reforme scolaire en Pologne au siècle des Lumières [w:] Les Lumières en Hongrie, en Europe Centrale et en Europe Orientale. Actes du Cinquieme Colloque de Matrafured 24–28 Octobre 1981*, Budapest 1984, s. 289–305.

¹⁰⁷ Eadem, *L’heritage des jésuites en Pologne dans l’activité de la Commission de l’Education Nationale, 1773–1794*, „Rassegna di Pedagogia” 1987, nr 45, s. 269–277.

¹⁰⁸ Eadem, *Funkcjonowanie systemu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony w latach 1783–1793*, Wrocław 1985.

¹⁰⁹ AN PAN i PAU, K III – 258, Z recenzji R. Dutkowej, Kraków, 28 II 1986 r. (spuścizna R. Dutkowej).

W związku ze zbliżającym się jubileuszem 200-lecia Uniwersytetu w Sofii profesor Mrozowska udała się do Bułgarii. W Sofii przebywała od 4 do 13 maja 1987 roku w ramach tak zwanej wymiany bezpośredniej. Wygłosiła referat „Społeczna rola Uniwersytetu Jagiellońskiego”. W celu uczczenia wspomnianej rocznicy w 1988 roku miała powstać księga jubileuszowa z tekstami w języku bułgarskim. W 1989 roku Mrozowska opublikowała artykuł *Twórcy historii wychowania jako dyscypliny naukowej*, uwypuklając działalność naukową i nauczycielską S. Kota, S. Lempickiego i H. Radlińskiej¹¹⁰.

Poza tym K. Mrozowska pozostała wierna tematowi KEN w kolejnych latach swego życia i twórczej pracy¹¹¹. W 1993 roku ukazała się popularnonaukowa, przystępnie napisana historia KEN i jej szkolnictwa¹¹². W 1996 roku Mrozowska snuła rozważania na temat początków kształcenia zawodowego w Szkole Głównej Koronnej – nauczycieli, geometrów przysięgłych, felczerów i lekarzy¹¹³. Z kolei w 1998 roku pojawiło się nowe wydawnictwo źródłowe – zbiór korespondencji wizytatorów generalnych, rektorów i nauczycieli ze Szkołą Główną Koronną z lat 1779–1794¹¹⁴. W tym samym roku na potrzeby studentów uczelni technicznych uczestniczących w kursach dających uprawnienia nauczycielskie Mrozowska przygotowała skrypt *Zarys dziejów wychowania w Polsce od XI do XX wieku*¹¹⁵. Niewątpliwie rocznica powstania KEN w 1973 roku doprowadziła do znacznego postępu badań nad epoką oświecenia w Polsce. Było to w znacznym stopniu jej zasługą.

L. Hajdukiewicz na początku lat 80. XX wieku w dużej mierze przewyciężył już skutki choroby, która dotknęła go w 1978 roku. W dniach 30 września–30 listopada 1981 roku przebywał na stypendium w Wolfenbütel (RFN), poszukując materiałów do rozprawy *Hermann Conring und Polen*¹¹⁶. W 1983 roku, w związku z nadaniem papieżowi Janowi Pawłowi II doktoratu *honoris causa* UJ, przygotował do druku faksymilia związane z jego uniwersyteckimi studiami. Opatrzył je wstępem i opracowaniem¹¹⁷. Jesienią 1984 roku (10–13 października) wziął udział w sesji naukowej zorganizowanej w Krakowie w 400-lecie zgonu Jana Kochanowskiego (referat: „Społeczne aspekty mecenatu literackiego w Małopolsce w czasach Jana Kochanowskiego”¹¹⁸). Zaraz potem wyjechał do Wiednia na stypendium naukowe (16 października–17 grudnia), gdzie prowadził badania archiwalno-biblioteczne nad

¹¹⁰ „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1989, t. 32, s. 107–123.

¹¹¹ K. Mrozowska, *Nauka i polityka. Uniwersytet Jagielloński i Hugo Kolltataj*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Paedagogica et Psychologica” 1987, t. 17, s. 7–22.

¹¹² Eadem, *By Polaków zrobić obywatelami*, Kraków 1993 (*Dzieje państwa i narodu polskiego*, II.37).

¹¹³ *Czy początki szkolnictwa zawodowego?*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1996, t. 37, s. 37–50.

¹¹⁴ K. Mrozowska, *Listy z prowincji. Korespondencja wizytatorów generalnych, rektorów i nauczycieli ze Szkołą Główną Koronną 1779–1794*, Warszawa 1998.

¹¹⁵ Kraków 1998.

¹¹⁶ Do książki przygotowywanej przez Herzog August Bibliothek na 300-lecie śmierci Conringa. Artykuł jednak w ostateczności nie powstał. Por. M. Zdanek, op. cit., s. 230–231.

¹¹⁷ *Karol Wojtyła w Uniwersytecie Jagiellońskim 1938–1954*, wstęp i oprac. L. Hajdukiewicz, Kraków 1983.

¹¹⁸ Cracovia litterarum. *Kultura umysłowa i literacka Krakowa i Małopolski w dobie Renesansu*, red. T. Ulewicz, Wrocław–Kraków–Warszawa 1991, s. 117–141.

historią kultury umysłowej oraz historią uniwersytetów XV–XVIII wieku w ramach projektu *Corpus Academicum Cracoviense*. W tym samym roku wydany został jego tekst dotyczący aresztowania uczonych krakowskich w 1939 roku¹¹⁹. W 1986 roku przygotował tekst do katalogu wystawy w Schallaburgu (Niederösterreichische Landesmuseum) poświęconej Polsce w czasach Jagiellonów (1386–1572). Artykuł dotyczył szkolnictwa i nauki w epoce jagiellońskiej¹²⁰. Pod koniec lat 80. sygnalizował prace nad historią stosunków Uniwersytetu w Helmstedt z Polską i Polakami. Rozpoczął też współpracę z *Lexikon des Mittelalters*. Pod jego redakcją ukazało się nowe opracowanie poświęcone akcji aresztowania profesorów krakowskich w 1939 roku, czyli okruchy projektu archiwalnego „Straty osobowe i materialne Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasie okupacji hitlerowskiej”¹²¹.

Publikacje docent Dutkovej z lat 80. dotyczyły oświaty i wychowania w Galicji doby autonomicznej, czyli okresu, nad którym zaczęła pracować w 1976 roku¹²². W 1984 roku otrzymała nagrodę zespołową II stopnia Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego za przygotowanie sekcji *Science and Learning* w książce zbiorowej *An Outline of the History of Polish Culture*¹²³. Na początku 1985 roku (7–28 stycznia), podczas trzytygodniowego pobytu we Francji miała cykl wykładów na Uniwersytecie Paris VIII¹²⁴. W 1986 roku, od 1 września do 29 listopada, prowadziła w Wiedniu kwerendy dotyczące oświaty austriackiej w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku, korzystając ze stypendium Fundacji Lanckorońskich. W dniach 26 września–1 października 1988 roku brała udział w międzynarodowej konferencji w Akademii Europejskiej w Otzenhausen (RFN) zorganizowanej z okazji 200. rocznicy wybuchu rewolucji francuskiej – „Rewolucja francuska i Europa” (*Die Französische Revolution und Europa 1789–1799*). Wygłosiła tam referat „Polskie i francuskie Oświecenie. Kultura i oświata” (*Die polnische und französische Aufklärung. Kultur und Bildungswesen*). Ponadto przygotowała tekst na konferencję zorganizowaną z okazji rocznicy powstania Szkół Nowodworskich¹²⁵. Na przełomie 1988 i 1989 roku przebywała z kolei we Lwowie na trzymiesięcznym stypendium (10 października 1988–10 stycznia 1989 roku), gdzie zbierała materiały do funkcjonowania

¹¹⁹ *Calogue de l'Exposition. Université Jagellonne pendant l'occupation hitlerienne (1939–1945)* [w:] *Universities during World War II*, eds. J. Buszko, I. Paczyńska, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne” 1984, z. 72, s. 565–607.

¹²⁰ *Bildungswesen und Wissenschaft in der Epoche der Jagellonen* [w:] *Polen im Zeitalter der Jagellonen 1386–1572*, Wien 1986, s. 77–85.

¹²¹ *Wyrok na Uniwersytet Jagielloński. 6 listopada 1939*, Kraków 1989.

¹²² R. Dutkova, *Oświata i wychowanie w Galicji w polskiej historiografii ostatniego czterdziestolecia*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1986, R. 4, s. 395–429; eadem, *Galicyjskie „sejmy nauczycielskie”*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1987, z. 81, s. 87–104; eadem, *Blaski i cienie galicyjskiego gimnazjum klasycznego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1989, z. 89, s. 87–104.

¹²³ Jagiellonian University, Interpress 1984.

¹²⁴ Na temat: *La culture polonaise au XIXe siècle. Facteurs politiques et sociaux de son développement (surtout dans les territoires occupés par la Prusse). Les relations intellectuelles des Polonais avec l'Allemagne et l'Europe de l'ouest, leur rôle dans le maintien de l'individualité nationale*.

¹²⁵ Ze względu na wyjazd do Lwowa referat odczytał K. Stopka.

galicyjskiej Rady Szkolnej Krajowej. W 1989 roku ukazało się jej opracowanie na temat szkolnictwa krakowskiego w czasach Księstwa Warszawskiego¹²⁶.

Docent Dybiec w 1981 roku ogłosił drukiem pogłębione studium dotyczące finansowania oświaty w Galicji doby autonomicznej – *Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji 1860–1918*¹²⁷. W latach 1981–1992 współpracował z „International Newsletter for the History of Education”, któremu dostarczał informacji dotyczących życia naukowego w Polsce (od 1979 r.), ale też przygotowywał bibliografię wydawnictw z zakresu historii wychowania (publikowanych w dziale: *Poland – Polen – Pologne*). Podejmował w tych latach różne tematy z historii nauki i wychowania w XIX wieku. W tym czasie prowadził już badania nad historią UJ w okresie międzywojennym¹²⁸. W 1984 roku brał udział w konferencji historyków wychowania w Wolfenbütel (RFN)¹²⁹, w 1985 w Salamance (Hiszpania)¹³⁰, a w 1986 roku w Parmie (Włochy)¹³¹. W 1985 roku wraz z Czesławem Majorkiem opublikował *Informator historii wychowania w Polsce*¹³². W 1987 roku ogłosił bibliografię prac K. Mrozowskiej za lata 1930–1984, przygotowaną w związku z jej przejściem na emeryturę¹³³. Wziął również udział w sesji naukowej zorganizowanej z okazji stulecia otwarcia Collegium Novum (2 czerwca), a także w międzynarodowej konferencji w Pradze – *Humanities and Science and Universities* (3–5 czerwca)¹³⁴. W związku z jubileuszem Uniwersytetu Bolońskiego opublikował w okolicznościowej księdze przygotowanej

¹²⁶ R. Dutkova, *Szkolnictwo Krakowa w czasach Księstwa Warszawskiego* [w:] *Kraków w czasach Księstwa Warszawskiego*, Kraków 1989, s. 43–57 (w serii: *Rola Krakowa w Dziejach Narodu*, t. 77).

¹²⁷ Wrocław–Warszawa–Gdańsk 1981 (216 ss.).

¹²⁸ Na posiedzeniu zakładu omawiano sprawę urlopu naukowego w roku 1983/1984 w celu zbierania materiałów do historii UJ w latach 1918–1939. Księga protokołów, 8 IV 1983 r. Por. W. Szymborski, *Bibliografia prac prof. dr. hab. Juliana Dybca* [w:] *Virtuti et ingenio. Księga pamiątkowa...*, s. 21–27.

¹²⁹ *West European Pedagogics towards the Close of the Period of Enlightenment in Poland* [w:] *Information zur Erziehungs- und Bildungshistorischen Forschung, Heft 25 Education and Enlightenment. International Standing Conference for the History of Education 6th Session, Herzog-August-Bibliothek Wolfenbütel Federal Republic of Germany, Sept. 3–6, 1984*, vol. IV, Wolfenbüttel 1985, s. 73–87. Por. *Konferencja historyków wychowania w Wolfenbütel*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1985, R. 28, s. 473–475.

¹³⁰ J. Dybiec, *The System of Supervising of the University Teaching in Poland in 19th Century* [w:] *Higher Education and Society: Historical Perspectives. 7th International Standing Conference for the History of Education*, vol. II, Universidad de Salamanca. Departamento de Historia de la Education, Salamanca 1985, s. 227–240.

¹³¹ Idem, *The Development of the Notion “Enlightenment” in Poland 1785–1985* [w:] *Conference Paper for the 1st Meeting of the International Standing Working Group on Education and Enlightenment, Parma, September 2–3, 1986*, Zurich 1986, s. 41–51; idem, *The Problem of Compulsory Schooling and Universal Elementary Education in the Kingdom of Poland in the Second Half of 19th Century and the Beginning of the 20th Century* [w:] *Compulsory Education: Schools, Pupils, Teachers, Programs and Methods. Conference Papers for the 8th Session of International Standing Conference for the History of Education*, ed. G. Genovesi, vol. II, Parma 1986, s. 79–90.

¹³² Kraków 1985.

¹³³ „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1987, z. 81, s. 179–192.

¹³⁴ J. Dybiec, *Krakowskie uroczystości otwarcia Collegium Novum i ich ogólnopolskie echa* [w:] *Collegium Novum 1887–1987. Materiały z sesji naukowej (2 czerwca 1987 roku)*, red. W.M. Bartel, Kraków 1991, s. 27–39. W sesji naukowej w Pradze brał udział także mgr K. Stopka.

przez UJ artykuł na temat studiów Polaków w Bolonii w latach 1815–1914¹³⁵. Wygłosił też referat na międzynarodowej konferencji historyków wychowania w Finlandii¹³⁶. Miał również wystąpienie na sesji zorganizowanej z okazji rocznicy Szkół Nowodworskich. W 1989 roku przebywał na Uniwersytecie w Lille we Francji, gdzie poprowadził dwa wykłady: „Polskie podróże do Francji w XIX wieku i kształtowanie się stereotypu Francji i Francuzów w Polsce” oraz „Związki intelektualne polsko-francuskie w XIX wieku”. W październiku tego roku wziął udział w ogólnopolskiej konferencji historyków wychowania we Wrocławiu, wygłaszając referat: „Wkład nauczycielstwa krakowskiego do rozwoju nauki i kultury w latach 1867–1914”.

Doktor Banach w 1985 roku ogłosił drukiem fragmenty pracy doktorskiej¹³⁷, a także opublikował artykuł poświęcony powojennym dziejom UJ¹³⁸. Wówczas nastąpił punkt zwrotny w jego zainteresowaniach badawczych¹³⁹. Pozostawało to w ścisłym związku z sesją naukową zorganizowaną 28 maja tego roku w auli w Collegium Novum z okazji 90. rocznicy założenia Stronnictwa Ludowego. Była ona poświęcona profesorom UJ pochodzenia chłopskiego. Doktor Banach wygłosił na niej referat na temat sylwetki naukowej i politycznej S. Kota. Pod wpływem profesora A. Podrazy, dyrektora Instytutu Historii, a jednocześnie działacza ruchu ludowego, doktor Banach zaczął badać studia młodzieży chłopskiej na UJ w okresie tak zwanej autonomii Galicji¹⁴⁰. W dniach 1 lutego–31 marca 1987 roku przebywał w Wiedniu. Kwerenda w tamtejszych bibliotekach dotyczyła struktury społecznej uniwersytetów w monarchii austro-węgierskiej na przełomie XIX i XX wieku. W 1986 roku wziął udział w sesji naukowej historyków wychowania w Łańcucie¹⁴¹. W związku z jubileuszem Uniwersytetu w Sofii w 1990 roku wydał osobną publikację na temat studiów Bułgarów w Krakowie¹⁴².

¹³⁵ J. Dybiec, *I Polacchi a Bologna negli anni 1815–1914* [w:] *Commentationes Historicae Almae Matri Studiorum Bononiensi Novem Saeculum Feliciter Celebranti ab Universitate Jagellonica Cracoviensi Oblatae*, Warszawa–Kraków 1988, s. 231–252.

¹³⁶ *The Position and the Prestige of an Elementary School Teachers in Galicia in 1867–1914* [w:] *The Social Role and Evolution of the Teaching Profession in Historical Context: Conference Papers for the 10th Session of the International Standing Conference for the History of Education. Joensuu, 25–28 July 1988*, ed. S. Seppo, Joensuu 1988, s. 66–76.

¹³⁷ A.K. Banach, *Konwersje protestantów na katolicyzm w Koronie w latach 1560–1600*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1985, z. 77, s. 21–37.

¹³⁸ Idem, *Trudne lata. Z powojennych dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN” 1985, t. 34, s. 19–25.

¹³⁹ Na posiedzeniu zakładu prof. Leszek Hajdukiewicz proponował, by mgr Andrzej Banach zajmował się nie tylko pracami nad *Corpus Academicum Cracoviense*, lecz także relacjami między Uniwersytetem a jego kanclerzami w epoce staropolskiej. Księga protokołów, 19 XII 1977 r.

¹⁴⁰ Możliwość zmiany tematyki badawczej idącej w tym kierunku sugerowali mu wcześniej pracownicy zakładu, jednak dopiero sugestia prof. Antoniego Podrazy go przekonała. Rozmowa z prof. J. Dybcem, Kraków, 14 I 2022 r.

¹⁴¹ A. Banach, *Stan i potrzeby badań nad dziejami oświaty w Galicji. Sprawozdanie z sesji naukowej historyków wychowania w dniach 25–26 X 1986 w Łańcucie*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1987, R. 30, s. 238–239.

¹⁴² *Bułgarzy na studiach w Uniwersytecie Jagiellońskim (od czasów Odrodzenia do 1970 r.)*, Kraków 1990.

Magister Stopka w 1984 roku opublikował obszerny artykuł będący przeróbką pracy magisterskiej obronionej w 1982 roku¹⁴³. W kolejnych latach rozpoczął kwerendę biblioteczną i archiwalną dotyczącą szkolnictwa katedralnego w Polsce średniowiecznej, doskonaląc swój warsztat naukowy (udział w zajęciach z łaciny średniowiecznej u prof. prof. Z. Perzanowskiego i M. Plezi) oraz kompetencje językowe. Koncepcja pracy doktorskiej zakładała bowiem pokazanie polskiego szkolnictwa katedralnego na tle europejskim¹⁴⁴. W 1987 roku, w związku z rocznicą chrystianizacji Litwy, z inspiracji profesora Jerzego Wyrozumskiego napisał artykuł na temat pierwszej nieudanej próby wprowadzenia chrześcijaństwa w okresie panowania Mendoga¹⁴⁵. W następnym roku przebywał na stypendium Karoliny Lanckorońskiej w Rzymie (30 marca 1988–2 lipca 1988), zbierając materiały do pracy doktorskiej w Bibliotece Watykańskiej i Archiwum Watykańskim. W 1989 roku pojechał do Wiednia jako stypendysta Fundacji Pax Christi¹⁴⁶. W 1990 roku otrzymał urlop na dokończenie pracy doktorskiej (1 lutego–31 lipca), przy czym pierwsze miesiące tego roku również spędził w Wiedniu (1 lutego–21 marca), uczestnicząc w kursie języka niemieckiego dla cudzoziemców w Österreichische-Amerikanische Gesellschaft. W tym czasie uczestniczył także w projekcie zbierania inskrypcji z kościołów krakowskich, co realizował z pomocą studentów historii¹⁴⁷.

W 1990 roku docent R. Dutkova tak charakteryzowała profil naukowy zakładu:

problematyka badawcza Zakładu częściowo koncentruje się na zagadnieniach historii szkolnictwa, częściowo zaś obejmuje zagadnienia historii kultury, przede wszystkim kultury umysłowej. Ten profil badań uformował się od wielu dziesiątek lat – przypomnieć należy wiele monografii Barycza poświęconych historii kultury umysłowej, w tym studia nad instytucjonalnymi formami jej kultywowania (od średniowiecza do XIX wieku – prace prof. Hulewicza (XVIII–XX w.), Mrozowskiej (XVIII–XIX w.)). Jako nurt dominujący wybija się od wielu lat zainteresowanie historią Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie w stadium daleko zaawansowanych badań znajdują się prace nad *Corpus Academicum Cracoviense* (Hajdukiewicz), historią Uniwersytetu Jagiellońskiego w okresie 20-lecia międzywojennego (doc. Dybiec), nad studiami młodzieży chłopskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1860–1918 (dr Banach). Innych typów szkół dotyczą badania nad szkołami katedralnymi metropolii gnieźnieńskiej na europejskim tle porównawczym (praca doktorska mgr. K. Stopki), nad Galicją doby autonomicznej w austriackim systemie szkolnym (doc. Dutkova), nad szkolnictwem dla wychodźców z Galicji i Bukowiny w monarchii austro-węgierskiej 1914–1918 (Banach). Drugim nurtem badawczym są studia nad kontaktami Polski z innymi krajami europejskimi w dziedzinie życia

¹⁴³ K. Stopka, *Kościół ormiański w Polsce średniowiecznej*, „Nasza Przeszość” 1984, t. 62, s. 27–95. Por. też: idem, *Origins of Armenian Church Organization in Ruthenia*, „Armenian Review” 1985, t. 38, nr 2, s. 1–12.

¹⁴⁴ Idem, *Z badań nad szkolnictwem pozauniwersyteckim w Polsce średniowiecznej*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1988, R. 31, s. 391–411.

¹⁴⁵ Idem, *Próby chrystianizacji Litwy w latach 1248–1263*, „Analecta Cracoviensia” 1987, t. 19, s. 3–68.

¹⁴⁶ Ze względów politycznych zaproszenie wystawił Institut für Ost- und Südosteuropaforschung der Universität Wien.

¹⁴⁷ Był to projekt badawczy RP-III-26: Zabytki staropolskie w kręgu słowa, znaku i obrazu – koordynowany przez prof. J. Szymańskiego z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

umysłowego. Do dużego w tym zakresie dorobku Barycza, do studiów nad młodzieżą polską w uczelniach zachodnioeuropejskich, prowadzonych przez Hulewicza i Mrozowską, nawiązują obecnie prace: nad historią stosunków Uniwersytetu w Helmstedt z Polską i Polakami (Hajdukiewicz), nad związkami naukowymi Polski z Europą w XIX wieku (doc. Dybiec). Kultury Ormian w Polsce oraz zagadnień chrystianizacji Litwy dotyczą rozprawy mgr. K. Stopki¹⁴⁸.

W 1993 roku pod egidą Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie ukazała się publikacja zbiorowa *The Jagiellonian University in the Evolution of European Culture*. Zamieścili w niej swe teksty: K. Mrozowska, L. Hajdukiewicz i J. Dybiec¹⁴⁹.

Docent R. Dutkova od 1 października 1990 do 30 września 1991 roku przebywała na urlopie naukowym w celu dokończenia pracy *Galicja w austriackim systemie szkolnym w dobie autonomicznej*. W tym wolnym od zajęć dydaktycznych okresie dobiegła końca długoletnia i wyczerpująca praca redakcyjna nad historią Zakopanego. W 1991 roku pod redakcją docent Dutkovej ukazały się drukiem dwa tomy historii tego miasta¹⁵⁰. Koncepcje wspomnianego dzieła były żmudnie wypracowywane i przepracowywane, zwłaszcza po zmianie systemu politycznego w 1989 roku. Bardzo dużo czasu i energii zabierała R. Dutkovej korespondencja z autorami, którzy się zmieniali w ciągu tego długiego czasu. Sama redaktorka napisała jeden z rozdziałów – *Edukacyjny róg obfitości*¹⁵¹. W tym samym roku została profesorem nadzwyczajnym na UJ na okres od 1 czerwca 1991 do 31 maja 1996 roku. W 1992 roku brała udział w międzynarodowej konferencji naukowej w Łańcucie i Rzeszowie – „Galicja i jej dziedzictwo”. Była tam przewodniczącą V grupy tematycznej: „Oświata i nauka w Galicji”¹⁵². Jesienią tego roku na sesji zorganizowanej przez Centre Français de Recherches en Sciences Sociales w Pradze wygłosiła referat: „Les bachelières des écoles secondaires (gymnases) pour filles à Cracovie dans les années 1900–1918”¹⁵³. W 1995 roku ważnym wydarzeniem w życiu zakładu było wydanie dwóch książek jej autorstwa: *Żeńskie gimnazja Krakowa w procesie emancypacji kobiet (1896–1918)* (178 ss.) i *Polityka szkolna Galicji. Między autonomią a centralizmem (1861–1875)* (117 ss.)¹⁵⁴. Na tej podstawie 30 lipca 1996 roku otrzymała tytuł naukowy profesora, a na UJ – stanowisko profesora nadzwyczajnego na stałe.

¹⁴⁸ 11 V 1990 r. Por. też: AUJ Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ za rok akademicki 1986/1987, teczka 50; AUJ Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ za rok akademicki 1989/1990, teczka 51; Sprawozdanie Zakładu Historii Oświaty i Kultury w roku akademickim 1989/1990.

¹⁴⁹ L. Hajdukiewicz, *Die Krakauer Universität zur Zeit der frühen Renaissance* (s. 25–48), K. Mrozowska, *L'Université de Cracovie à l'époque des Lumières. Ecole centrale de la Couronne 1780–1795* (s. 49–64); J. Dybiec, *The Role of the Jagiellonian University between the Two Wars 1918–1939* (s. 79–95).

¹⁵⁰ W dniach 18–19 XII 1978 r. odbyła się sesja naukowa z okazji 400 lat istnienia Zakopanego.

¹⁵¹ *Zakopane. Cztery lata dziejów*, t. I–II, red. R. Dutkova, Kraków 1991, s. 527–565.

¹⁵² R. Dutkova, *Polityka szkolna w Galicji 1868–1890* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 3: *Nauka i oświata*, red. A. Meissner, J. Wyrozumski, Rzeszów 1995, s. 137–149.

¹⁵³ Sesja: *Social History of Institutions of Secondary and Higher Education in Central Europe*, 8–10 X 1992 r.

¹⁵⁴ Kraków 1995.

L. Hajdukiewicz w 1992 roku opublikował przeglądowy artykuł na temat Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁵⁵, który był bez wątpienia owocem kontaktów nawiązanych z Archiwum Uniwersytetu Wiedeńskiego podczas stypendium naukowego w Austrii. W 1994 roku przeszedł na emeryturę.

J. Dybiec w 1992 roku uczestniczył w międzynarodowej konferencji naukowej w Łańcucie i Rzeszowie „Galicja i jej dziedzictwo”¹⁵⁶. W 1993 roku opublikował monografię Polskiej Akademii Umiejętności, a także obszerne opracowanie dziejów Nowego Sącza w latach 1867–1918¹⁵⁷. Obie te publikacje stały się podstawą do uzyskania przez niego tytułu profesora nauk humanistycznych w 1995 roku¹⁵⁸. W latach 1995–1997 brał udział w kolejnych sesjach konferencji „Galicja i jej dziedzictwo”, a następnie publikował artykuły posesyjne¹⁵⁹. W 1997 roku opracował obszerny rys dziejów oświaty, szkolnictwa i nauki Krakowa¹⁶⁰.

A.K. Banach w 1993 roku opublikował artykuł na temat szkolnictwa dla uchodźców z Galicji i Bukowiny podczas I wojny światowej¹⁶¹, zapowiadany w sprawozdaniu z działalności naukowej zakładu w 1990 roku. Był to rezultat jego pobytów stypendialnych w Wiedniu. Tymczasem pracował intensywnie nad sfinalizowaniem rozprawy habilitacyjnej na temat studiów młodzieży chłopskiej na UJ w latach 1860–1918. W 1997 roku ją opublikował¹⁶², po czym z sukcesem przeszedł przez przewód habilitacyjny.

K. Stopka, z inspiracji profesora J. Wyrozumskiego, w 1993 roku wziął udział w międzynarodowej sesji polsko-francuskiej w Krakowie – *L’Université et la ville au Moyen Age*. Wygłosił tam referat na temat programów nauczania na uniwersytetach

¹⁵⁵ *Das Archiv der Jagellonischen Universität in Krakau* [w:] *Archivpraxis und historische Forschung. Mitteleuropäische Universitäts- und Hochschularchive. Geschichte, Bestände, Probleme und Forschungsmöglichkeiten*, hrsg. K. von Mühlberger, Wien 1992, s. 62–79.

¹⁵⁶ J. Dybiec, *Życie naukowe w Galicji doby autonomicznej* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 3, s. 35–49.

¹⁵⁷ Idem, *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952*, Kraków 1993; idem, *Dzieje miasta Nowego Sącza w czasach autonomii galicyjskiej (1867–1918)* [w:] *Dzieje miasta Nowego Sącza*, t. 2, red. F. Kiryk, S. Płaza, Kraków 1993, s. 199–390. Podjęcie badań nad historią Nowego Sącza w latach 1860–1918 było zasygnalizowane na posiedzeniu zakładu. Zob. Księga protokołów, 1 II 1980 r. W 1993 r. ukazał się też jego artykuł *Uniwersytet Jagielloński a szkolnictwo średnie (1918–1939)* [w:] *Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. J. Chrobaczyński, A. Jureczko, M. Śliwa, Kraków 1993, s. 559–569.

¹⁵⁸ Inne publikacje z tego okresu zob. W. Szymborski, *Bibliografia prac...*, s. 25–27.

¹⁵⁹ J. Dybiec, *Życie naukowe w Galicji w dobie autonomicznej* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 3, s. 35–49; idem, *Nauczyciele krakowskich szkół średnich i ich wkład do rozwoju kultury i nauki (1860–1918)* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 6: *Nauczyciele galicyjscy. Udział polskich nauczycieli galicyjskich w rozwoju teorii pedagogicznej i badań naukowych 1860–1918*, red. J. Meissner, Rzeszów 1996, s. 77–97; idem, *Edukacyjne aspekty wystaw ogrodniczych i sadowniczych w Galicji w latach 1853–1914* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 8: *Mysł edukacyjna w Galicji 1772–1918*, red. C. Majorek, A. Meissner, Rzeszów 1997, s. 331–340.

¹⁶⁰ Idem, *Oświata, szkolnictwo, nauka (w Krakowie w latach 1918–1939)* [w:] *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1918–1939*, t. 4, red. J. Bieniarzówna, J.M. Małecki, Kraków 1997, s. 293–340.

¹⁶¹ A.K. Banach, *Szkolnictwo polskie dla wychodźców z Galicji i Bukowiny w monarchii austro-węgierskiej w czasach I wojny światowej*. „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1993, R. 36, s. 15–36.

¹⁶² *Młodzież chłopska na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1860/61–1917/18*, Kraków 1997.

średniowiecznych ze szczególnym uwzględnieniem Uniwersytetu Krakowskiego¹⁶³. W tym samym roku opublikował swe refleksje nad czasem powstania szkół katedralnych w Polsce średniowiecznej¹⁶⁴, a w roku następnym – rozprawę doktorską *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej w średniowieczu. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*¹⁶⁵. W 1994 roku ukazał się też jego artykuł na temat męczenników sandomierskich z czasów najazdu tatarskiego na Polskę (1259/1260), będący pokłosiem artykułu o Sadoku, domniemanym przeorze dominikanów w Sandomierzu, tekstu napisanego dla *Polskiego Słownika Biograficznego*¹⁶⁶. W 1994 roku przebywał na stypendium Fundacji Lanckorońskich w Rzymie, poszerzając swe umiejętności w zakresie paleografii włoskiej pod opieką Marca Jačova, profesora rzymskiego uniwersytetu La Sapienza. W trakcie pobytu w Rzymie poszukiwał między innymi w Archiwum Watykańskim materiałów do stosunków polsko-osmańskich po wojnie chocimskiej 1621 roku. Pozostawało to w związku z zamówieniem przez *Polski Słownik Biograficzny* życiorysu Krzysztofa Serebkowicza, Ormianina lwowskiego, tłumacza i posła mniejszego do Turcji (1622, 1623–1624)¹⁶⁷. Kwerendę związaną z tą postacią kontynuował podczas krótkiego pobytu we Lwowie. Biogram okazał się punktem zwrotnym w twórczości naukowej tego historyka; był powrotem do badań nad dziejami Ormian polskich. Poza tym jeszcze podczas pobytu w Rzymie w 1994 roku profesor Karolina Lanckorońska zaproponowała K. Stopce przygotowanie polskiego wydania *Początków Rusi* Henryka Paszkiewicza¹⁶⁸. Książka ta została pierwotnie opublikowana jej sumptem w języku angielskim i nie była szerzej znana w Polsce. Pisana była jednak po polsku, a K. Lanckorońska dysponowała rękopisem, który udostępniła¹⁶⁹. W 1996 i 1997 roku doktor Stopka przebywał na stypendiach naukowych Fundacji „Janinaeum” w Wiedniu. Od 1 października 1997 do 30 września 1998 roku korzystał z urlopu na dokończenie pracy habilitacyjnej.

Większość pracowników zakładu w latach 1970–1997 publikowała artykuły dla *Polskiego Słownika Biograficznego*, kontynuując chlubne tradycje zapoczątkowane

¹⁶³ K. Stopka, *Les programmes d'études dans les universités médiévales, et dans l'Université de Cracovie en particulier* [w:] *L'Université et la ville au Moyen Age et d'autres questions du passé universitaire*, réd. J. Wyrozumski, Kraków 1993, s. 99–114.

¹⁶⁴ *Studia nad genezą szkół katedralnych w Polsce średniowiecznej*, „Studia Historyczne” 1993, t. 36, s. 3–21. Por. też: *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” 1993, t. 67, s. 36–40.

¹⁶⁵ Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego PAU, t. 76, Kraków 1994.

¹⁶⁶ K. Stopka, *Męczennicy sandomierscy. Legenda i rzeczywistość*, „Nasza Przeszołość” 1993, t. 80, s. 51–99. Por. idem, *Sadok* [w:] *Polski Słownik Biograficzny* [dalej: PSB], t. 34, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 287–289. Artykuł ten zapoczątkował jego współpracę z PSB.

¹⁶⁷ Idem, *Serebkowicz Krzysztof* [w:] PSB, t. 35, Warszawa–Kraków 1995, s. 296–299; idem, *Siekieryński Ambroży, zwany Ormiańczykiem* [w:] PSB, t. 36, Warszawa–Kraków 1996, s. 575–576; idem, *Ormianie w dziejach Polski* (w związku z pracą: G. Petrowicz, *La Chiesa armena in Polonia, parte terza 1686–1954*, Roma 1988), „Biuletyn Informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyslu” 1996, nr 2, s. 208–210.

¹⁶⁸ H. Paszkiewicz, *The Origin of Russia*, London 1954.

¹⁶⁹ Wydanie polskie ukazało się w 1996 r. nakładem Polskiej Akademii Umiejętności. Por. H. Paszkiewicz, *Początki Rusi*, z rękopisu przyg. K. Stopka, Kraków 1996.

przez H. Barycza jeszcze w 1935 roku. Pod tym względem wyróżniali się J. Hulewicz, L. Hajdukiewicz i K. Mrozowska.

DYDAKTYKA I PRACA ORGANIZACYJNA NA RZECZ UJ

Pracownicy Zakładu Historii Oświaty i Kultury w latach 1970–1997 prowadzili zajęcia dydaktyczne głównie na historii i pedagogice, ale też na psychologii, socjologii, filozofii, etnografii, polonistyce, bibliotekoznawstwie i filmoznawstwie. Zajęcia z historii wychowania były obowiązkowe na dwunastu kierunkach nauczycielskich: na filologii angielskiej, romańskiej, germańskiej, klasycznej, historii, geografii, matematyce, fizyce, chemii, biologii, rusycystyce i polonistyce. Sprawie ustalenia tematyki ćwiczeń z tego przedmiotu oraz lektur obowiązkowych poświęcono zebranie pracowników zakładu 19 listopada 1973 roku¹⁷⁰. Z kolei 5 marca 1977 roku rozważano zorganizowanie przy zakładzie studium podyplomowego dla nauczycieli historii w związku z zaplanowaną ogólnie likwidacją liceów ogólnokształcących i zastąpieniem ich tak zwanymi dziesięciolatkami (według modelu radzieckiego). Opracowany program historii przewidywał znaczną ilość materiału z historii kultury, oświaty i nauki¹⁷¹.

Na studiach historycznych ofertą zakładu były głównie wykłady monograficzne i seminaria magisterskie, ale także zajęcia z elementów nauk pedagogicznych i pedagogiki dla specjalności nauczycielskiej. Zajęcia prowadzono na studiach dziennych, zaocznych i wieczorowych. W roku akademickim 1970/1971 H. Barycz miał wykład monograficzny „Podstawowe zagadnienia historii kultury intelektualnej epoki staropolskiej” (III rok) i seminarium magisterskie „Wybrane zagadnienia z dziejów kultury polskiej od połowy XIV do końca XVI wieku” (III rok). L. Hajdukiewicz prowadził z kolei wykład monograficzny na temat „Problemy kultury umysłowej Polski wczesnego Oświecenia” (III rok) oraz seminarium dla studentów III, IV i V roku „Wybrane zagadnienia z dziejów kultury schyłku baroku i wczesnego oświecenia (na przełomie XVII i XVIII wieku)”¹⁷². W roku akademickim 1971/1972 profesor Hulewicz zgłosił wykład monograficzny dla pedagogów i historyków „Życie umysłowe i kulturalne Krakowa i Lwowa w dobie autonomii galicyjskiej (1860–1918)”¹⁷³. Zajęcia prowadziła także K. Mrozowska. Tematem jej wykładu dla III roku historii były „Elementy nauk pedagogicznych”. Oprócz tego miała wykład monograficzny „Uniwersytety europejskie w I połowie XIX wieku”. Leszek Hajdukiewicz wykładał z kolei dzieje kultury polskiej w wiekach XVI–XVIII. Semina-ria magisterskie prowadzili Jan Hulewicz („Historia oświaty i szkolnictwa w Polsce

¹⁷⁰ Księga protokołów, 19 XI 1973 r.

¹⁷¹ Ibidem, 4 III 1977 r.

¹⁷² *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, 2, Kraków 1970, s. 54, 56, 58.

¹⁷³ Księga protokołów, 20 IX 1971 r.

w II poł. XIX wieku i w okresie międzywojennym”) i L. Hajdukiewicz („Dzieje kultury polskiej w wiekach XVI–XVIII”)¹⁷⁴. W roku akademickim 1972/1973 na historii na III roku wykładali: J. Hulewicz („Życie kulturalne i naukowe Krakowa i Lwowa w dobie autonomii galicyjskiej (1860–1918)” – wykład wspólny dla historyków i pedagogów), K. Mrozowska („Uniwersytety europejskie w I połowie XIX wieku”) i Hajdukiewicz („Dzieje kultury polskiej w XVI–XVIII wieku”). Seminarium prowadzili Hulewicz („Historia oświaty i szkolnictwa w Polsce w II poł. XIX wieku i w okresie międzywojennym”) i L. Hajdukiewicz („Dzieje kultury polskiej XVI–XVIII wieku”). K. Mrozowska wykladała – podobnie jak w roku poprzednim – „Elementy nauk pedagogicznych”¹⁷⁵. W roku 1974/1975 J. Hulewicz miał wykład monograficzny „Rozwój Uniwersytetu Krakowskiego i Lwowskiego w okresie autonomii galicyjskiej” oraz seminarium magisterskie „Historia kultury XVIII i XIX wieku”. Na studiach zaocznych prowadził wykład i ćwiczenia na temat „Historia nauki i techniki”. Wykłady monograficzne mieli też: K. Mrozowska („Kultura Oświecenia we Francji ze szczególnym uwzględnieniem prądów pedagogicznych”) oraz L. Hajdukiewicz („Dzieje szkolnictwa wyższego i myśli uniwersyteckiej w Polsce do końca XVIII wieku”). Ten ostatni prowadził też seminarium magisterskie „Historia kultury XVIII i XIX wieku”. R. Dutkova i J. Dybiec prowadzili ćwiczenia z pedagogiki dla specjalności nauczycielskiej na I i II roku historii. Dla specjalności ogólnohistorycznej doktor Dutkova przygotowała wykład „Wybrane zagadnienia z historii kultury i nauki” (II rok studiów)¹⁷⁶. W roku akademickim 1975/1976 J. Hulewicz wykladał „Zarys dziejów życia naukowego i oświatowego Polski w latach 1850–1918”. Prowadził on także konwersatorium „Wybrane zagadnienia z historii kultury i nauki” (II rok) oraz seminarium magisterskie z historii oświaty i kultury (dla roku V i na studiach zaocznych). K. Mrozowska z kolei ogłosiła wykład monograficzny „Oświata i nauka w polskim Oświeceniu”, a L. Hajdukiewicz – „Historia uniwersytetów i myśli uniwersyteckiej w Polsce od XVI do XVIII wieku” (III rok). Oboje prowadzili też seminarium z historii oświaty i kultury na IV roku. Od tego roku zajęcia pedagogiczne dla specjalizacji nauczycielskiej przejęli pracownicy Instytutu Pedagogiki i Zakładu Dydaktyki Nauczania Historii¹⁷⁷. W roku 1976/1977 Hulewicz prowadził seminarium na historii zaocznej oraz proseminarium, a Dutkova – proseminarium¹⁷⁸. Od roku akademickiego 1978/1979 R. Dutkova prowadziła seminarium dla III roku historii (studia zaoczne), wykład i ćwiczenia z historii kultury dla III roku historii (studia zaoczne), a także konwersatorium z historii wychowania dla IV roku historii. W roku akademickim 1979/1980 miała wykłady na studiach

¹⁷⁴ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1971/1972. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, Kraków 1971, s. 47–50.

¹⁷⁵ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, Kraków 1972, s. 53–55.

¹⁷⁶ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1974/1975. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, Kraków 1974, s. 28, 33–34, 61, 64, 67–68, 70.

¹⁷⁷ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1975/1976*, Kraków 1975, s. 62, 65, 67, 69, 73.

¹⁷⁸ Księga protokołów, 6 IV 1976 r.

dziennych i zaocznych, seminarium magisterskie dla IV roku i zajęcia z historii wychowania dla roku IV¹⁷⁹. W roku akademickim 1980/1981 prowadziła wykład z historii wychowania, a ćwiczenia do wykładu miał A.K. Banach¹⁸⁰. W roku akademickim 1983/1984 K. Mrozowska, R. Dutkova i J. Dybiec ogłosili seminaria dla studentów historii (oprócz tradycyjnego seminarium L. Hajdukiewicza¹⁸¹). Dwoje ostatnich miało także wykłady monograficzne¹⁸². Te seminaria kontynuowane były w kolejnym roku. W roku akademickim 1988/1989 L. Hajdukiewicz miał wykład monograficzny dla studentów historii („Historia uniwersytetów i myśli uniwersyteckiej w Polsce od XIV do XVIII wieku”) oraz seminarium magisterskie na kierunku historia, J. Dybiec prowadził proseminarium dla studentów II roku historii, K. Stopka zaś ćwiczenia z historii wychowania dla studentów IV roku. W roku akademickim 1989/1990 zajęcia z historii wychowania prowadzili doktor Banach i magister Stopka. Seminarium dla V roku historii miał J. Dybiec¹⁸³. W roku 1990/1991 seminaria na historii prowadzili L. Hajdukiewicz i J. Dybiec. Pierwszy ogłosił wykład monograficzny „Dzieje uniwersytetów i myśli uniwersyteckiej w Polsce do końca XVIII wieku”. Zajęcia z historii wychowania prowadził natomiast A.K. Banach¹⁸⁴. W roku akademickim 1991/1992 L. Hajdukiewicz miał wykład monograficzny i seminarium, J. Dybiec – seminarium, a A.K. Banach – zajęcia z historii wychowania dla studentów V roku historii¹⁸⁵. W latach akademickich 1992/1993, 1993/1994 i 1994/1995 R. Dutkova prowadziła wykład dla studentów historii „Oświata wobec problemów społecznych i narodowych na ziemiach polskich w XIX wieku”, A.K. Banach zaś konwersatorium do tego wykładu na temat „Polityczne i społeczne funkcje oświaty w Galicji”. J. Dybiec miał wykład „Kultura a aspiracje szkolnictwa polskiego w XIX wieku”, a A.K. Banach konwersatorium do tego wykładu – „Rola kultury w utrzymaniu bytu narodowego”. R. Dutkova i J. Dybiec prowadzili też proseminaria, pierwsza na temat „Oświata w kulturze umysłowej społeczeństwa polskiego w XIX wieku”, drugi – „Kultura umysłowa i związki intelektualne Polski z Europą w XIX wieku”. K. Stopka w ramach zajęć fakultatywnych (spoza tzw. kanonu) prowadził konwersatorium „Szkolnictwo i nauczanie w średniowieczu” (1992/1993) oraz „Dzieje Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu” (1993/1994)¹⁸⁶. Od roku akademickiego 1994/1995 prowadził też proseminarium z historii średniowiecznej Polski¹⁸⁷. W roku akademickim 1995/1996 R. Dutkova przygotowała wykład

¹⁷⁹ Ibidem, 12 VI 1979 r.

¹⁸⁰ Ibidem, 30 V 1980 r.

¹⁸¹ L. Hajdukiewicz w roku akademickim 1982/1983 miał wykład monograficzny dla studentów III roku historii „Wybrane zagadnienia z historii kultury polskiej XVI–XVIII wieku” oraz seminarium „Kultura staropolska – wprowadzenie do badań”. Ibidem, 28 IX 1982 r.

¹⁸² Ibidem, 30 V 1983 r.

¹⁸³ Ibidem, V 1989 r.

¹⁸⁴ Ibidem, 7 VI 1990 r.

¹⁸⁵ Ibidem, 20 VI 1991 r., 11 IX 1991 r.

¹⁸⁶ *Instytut Historii. Uniwersytet Jagielloński. Program studiów historycznych na rok akademicki 1993/1994*, Kraków 1993, s. 10, 21.

¹⁸⁷ *Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok akademicki 1994/1995*, Kraków 1994, s. 12, 18.

„Funkcje oświaty w przemianach struktury i integracji narodowej na ziemiach polskich w XIX wieku”, a A.K. Banach konwersatorium do tego wykładu – „Polityczne i społeczne funkcje oświaty w Galicji”. J. Dybiec miał wykład „Kultura a tożsamość narodu Polaków w latach 1796–1918”, a konwersatorium do wykładu – K. Samsonowska („Główne problemy kultury polskiej XIX stulecia”). K. Stopka prowadził proseminarium „Wprowadzenie do badań nad historią Polski średniowiecznej” oraz wykład monograficzny „Ormianie w dawnej Polsce”. Seminarium dla historyków mieli R. Dutkova („Oświata i wychowanie w Galicji”) i J. Dybiec („Kultura polska XIX–XX wieku i jej związki intelektualne z zagranicą”)¹⁸⁸. W roku akademickim 1996/1997 R. Dutkova prowadziła wykład „Oświata w przemianach integracyjnych społeczeństwa polskiego XIX wieku”, a A.K. Banach konwersatorium do wykładu – „Rola oświaty na ziemiach polskich w przeobrażeniach społecznych w XIX wieku”. Zajęcia prowadzili też J. Dybiec („Główne problemy kultury polskiej 1795–1918”) i K. Samsonowska („Główne problemy kultury polskiej XIX stulecia”). J. Dybiec kontynuował seminarium magisterskie „Kultura i nauka polska XIX i XX wieku oraz kontakty intelektualne z Zachodem”¹⁸⁹.

Na początku lat 70. XX wieku liczone się z likwidacją w programach studiów elementów nauk pedagogicznych i zastąpieniem ich studium pedagogicznym, na które studenci zgłaszałiby się dobrowolnie. W spisie wykładów w roku akademickim 1970/1971 czytamy: „W roku akademickim 1970/1971 rekrutacja na kierunek pedagogiki nie będzie prowadzona”¹⁹⁰. Na zebraniu pracowników zakładu 15 kwietnia 1971 roku profesor Hulewicz referował dyskusje prowadzone w tej sprawie w Warszawie. Uważał, że należy zabiegać o utrzymanie elementów pedagogiki (historia wychowania)¹⁹¹. Szczęśliwie do likwidacji pedagogiki ostatecznie nie doszło. Wkrótce też K. Mrozowska została dyrektorem Instytutu Pedagogiki (1971/1972–1976/1977). W trakcie jej kadencji wdrożono reformę programów studiów i wznowiono rekrutację. W roku akademickim 1970/1971 na II roku studiów pedagogicznych profesor Mrozowska prowadziła wykład z historii wychowania, a ćwiczenia do wykładu – J. Dybiec. Z kolei na III roku profesor Hulewicz miał wykład z historii wychowania, ćwiczenia do niego prowadziła R. Dutkova¹⁹². W roku akademickim 1972/1973 istniały tylko rok IV i V studiów. Na IV i V roku K. Mrozowska miała wykład monograficzny „Komisja Edukacji Narodowej na tle dążeń Oświecenia” (był to wykład wspólny dla studentów pedagogiki i historii). Ponadto prowadziła seminarium, do którego zajęcia miała R. Dutkova. Na V roku pedagogiki istniała też specjalizacja z zakresu historii wychowania. Seminarium magisterskie prowadził J. Hulewicz, a zajęcia specjalizacyjne – J. Dybiec¹⁹³. Jako dyrektor K. Mrozowska

¹⁸⁸ *Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w roku akademickim 1995/1996*, Kraków 1995, s. 13, 20, 22.

¹⁸⁹ *Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok akademicki 1996/1997*, s. 12, 22.

¹⁹⁰ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971 ...*, s. 21.

¹⁹¹ Księga protokołów, 15 IV 1971 r.

¹⁹² *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971 ...*, s. 21, 23–24.

¹⁹³ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973 ...*, s. 19, 21–22.

współtworzyła programy studiów pedagogicznych i dbała o interesy pracowników Zakładu Historii Oświaty i Kultury. Zajęcia prowadzili tam: J. Hulewicz¹⁹⁴, K. Mrozowska¹⁹⁵, R. Dutkova¹⁹⁶ i J. Dybiec¹⁹⁷. Nowy program zajęć z historii wychowania dla pedagogów opracował w 1973 roku J. Hulewicz przy udziale K. Mrozowskiej¹⁹⁸. Zmiany organizacyjne w Instytucie Pedagogiki pociągnęły za sobą również zmiany w zakresie dydaktyki. Od roku akademickiego 1973/1974 uruchomiono kolejne kierunki studiów (w trybie stacjonarnym i zaocznym) z zakresu pedagogiki kulturalno-oświatowej, pedagogiki specjalnej (od 1982/1983 pedagogiki resocjalizacyjnej), a następnie nauczania początkowego (potem pedagogiki ogólnej). Historia wychowania lub historia wychowania i myśli pedagogicznej¹⁹⁹ była przedmiotem obowiązkowym na wszystkich kierunkach, zarówno na studiach dziennych, jak i zaocznych. Dla studentów każdego z tych trzech kierunków organizowano osobne wykłady i ćwiczenia. Wykłady poświęcone były historii szkolnictwa i myśli pedagogicznej od XVI do XX wieku, ćwiczenia natomiast zagadnieniom nieomawianym na wykładach bądź omawianym tylko pobieżnie. Podczas ćwiczeń analizowano z reguły fragmenty dzieł klasyków pedagogiki od epoki odrodzenia do XX wieku. Samodzielni pracownicy naukowi prowadzili wykłady i seminaria magisterskie, asystenci i adiunkci – ćwiczenia. W wyjątkowych przypadkach powierzano wykłady adiunktom. Często samodzielni pracownicy naukowi prowadzili także ćwiczenia lub konwersatoria. Najpierw dla pedagogów wykładali J. Hulewicz (do 1976/1977) i K. Mrozowska (do 1986/1987), ćwiczenia prowadzili – R. Dutkova, J. Dybiec i (epizodycznie w latach 1973/1974 i 1974/1975) K. Szczurek. Ten ostatni prowadził ćwiczenia z historii wychowania oraz z historii oświaty i wychowania pozaszkolnego na pedagogice do wykładów profesorów Hulewicza i Mrozowskiej²⁰⁰. Po awansie naukowym grono wykładowców

¹⁹⁴ Przykładowo w roku akademickim 1970/1971 prof. Hulewicz prowadził wykład kursowy z historii wychowania dla studentów III roku pedagogiki i wykład monograficzny „Dzieje oświaty dorosłych w Europie i Polsce” oraz prowadził seminarium dla IV roku pedagogiki. Ponadto poza planem miał seminarium doktoranckie dla pięciu osób raz w miesiącu. AUJ, Sprawy Zakładów Instytutu Historii, teczka 31. Z kolei w roku 1971/1972 miał prowadzić seminarium dla IV roku pedagogiki. Zob. Księga protokołów, 20 IX 1971 r. W roku akademickim 1974/1975 miał wykład „Historia oświaty i wychowania pozaszkolnego”. *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1974/1975...*, s. 28, 33–34, 67–68, 70.

¹⁹⁵ Przykładowo w roku akademickim 1970/1971 prof. Mrozowska miała wykład kursowy dla II roku pedagogiki, seminarium dla V roku pedagogiki: „Wpływ Komisji Edukacji Narodowej na szkolnictwo w XIX wieku”, a także wykład dla specjalizacji z socjologii kultury dla IV roku resocjalizacji: „Rozwój form pracy kulturalno-oświatowej na tle przemian ustroju społecznego w XIX i XX wieku”. Sprawy Zakładów Instytutu Historii, teczka 31.

¹⁹⁶ W roku akademickim 1970/1971 Renata Dutkova miała ćwiczenia z historii wychowania dla II roku pedagogiki i wprowadzenie do badań historycznych dla IV roku pedagogiki. Sprawy Zakładów Instytutu Historii, teczka 31.

¹⁹⁷ Prowadził ćwiczenia z historii wychowania dla III roku pedagogiki w I i II semestrze. Ibidem.

¹⁹⁸ Księga protokołów, 29 IX 1973 r.

¹⁹⁹ W roku akademickim 1979/1980 jednym z zajęć na pedagogice były metody badań historycznych. Prowadziła je w wymiarze 30 godzin Renata Dutkova. Ibidem, 12 VI 1979 r.

²⁰⁰ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1974/1975...*, s. 22–23, 27–29, 33–34; *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1975/1976. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, 2, Kraków 1975, s. 27, 29–30, 32, 34–35. Mgr Szczurek w I semestrze 1973/1974 hospitał ćwiczenia z historii wychowania u dr Dutkovej i dr Dybca, w II semestrze samodzielnie prowadził

zasilili R. Dutkowa i J. Dybiec; ćwiczenia prowadzili potem A.K. Banach i K. Stopka. Seminaria (czasem dwa – dla studentów dziennych i zaocznych) oraz proseminaria dla studentów pedagogiki prowadzili: K. Mrozowska, R. Dutkowa i J. Dybiec.

W 1990 roku powołane zostało Studium Pedagogiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego (dla kandydatów na nauczycieli). Wprowadzono tam również historię wychowania jako przedmiot w wymiarze 10 godzin²⁰¹.

Poza tym pracownicy zakładu prowadzili zajęcia dydaktyczne na innych kierunkach studiów. W roku akademickim 1970/1971 K. Mrozowska miała wykład dla studentów III roku psychologii – „Dzieje myśli pedagogicznej”. Historia myśli pedagogicznej uwzględniała także myśl psychologiczną. Do tego wykładu ćwiczenia prowadzili J. Dybiec i R. Dutkowa²⁰², a w roku akademickim 1974/1975 – K. Szczurek²⁰³. Na socjologii natomiast K. Mrozowska wykladała dla studentów IV roku „Podstawy teoretyczne, organizacyjne i metody pracy kulturalno-oświatowej”²⁰⁴. Poza tym miała wykład w Międzywydziałowym Studium Kulturalno-Oświatowym – „Wprowadzenie do oświaty dorosłych” (20 godzin w I semestrze)²⁰⁵. W roku akademickim 1972/1973 nadal prowadziła wykład dla III roku psychologii „Dzieje myśli pedagogicznej” (ćwiczenia – R. Dutkowa i J. Dybiec)²⁰⁶. W 1976 roku kierownik Zakładu Bibliotekoznawstwa zwrócił się do zakładu z propozycją objęcia wykładów i konwersatoriów z historii nauki i kierunków rozwoju nauki. Do prowadzenia wykładów wyznaczeni zostali: L. Hajdukiewicz, K. Mrozowska, J. Hulewicz, a do ćwiczeń R. Dutkowa i J. Dybiec²⁰⁷. W roku akademickim 1978/1979–1979/1980 K. Mrozowska prowadziła wykłady i ćwiczenia z historii nauki dla studentów I roku filozofii, R. Dutkowa – wykład z historii kultury dla etnografii, J. Dybiec – wykład dla III roku studentów bibliotekoznawstwa (także w kolejnych latach)²⁰⁸. W roku 1980/1981 wykłady i ćwiczenia na filozofii oraz zajęcia na etnografii prowadziła R. Dutkowa²⁰⁹. W latach 1988/1989–1996/1997 J. Dybiec miał wykład i ćwiczenia z historii nauki dla studentów bibliotekoznawstwa²¹⁰. W kolejnych latach akademickich 1997/1998–1999/2000 profesor Dybiec prowadził seminarium magisterskie

zajęcia z historii wychowania na kierunkach nauczycielskich na I roku na matematyce, fizyce, chemii, biologii i filologii klasycznej (75 godzin). W roku akademickim 1974/1975 prowadził ćwiczenia z historii wychowania na I roku pedagogiki w wymiarze 30 godzin. Księga protokołów, X 1973 r., 16 X 1973 r., 19 XI 1973 r., 11 XII 1974 r.; AUJ, DSO II (Kazimierz Szczurek).

²⁰¹ Księga protokołów, 10 X 1990 r., 27 V 1992 r.

²⁰² *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971...*, s. 15.

²⁰³ Na III roku psychologii prowadził ćwiczenia z historii wychowania w wymiarze 90 godzin (3 grupy). AUJ, DSO II (Kazimierz Szczurek).

²⁰⁴ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971...*, s. 37; *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973...*, s. 34.

²⁰⁵ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971...*, s. 80; *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973...*, s. 77. W roku akademickim 1970/1971 Julian Dybiec prowadził zajęcia w Studium Wojskowym UJ.

²⁰⁶ *Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973...*, s. 13.

²⁰⁷ Księga protokołów, 16 IX 1976 r., 21 IX 1976 r.

²⁰⁸ Ibidem, 30 V 1980 r., 2 VII 1981 r.

²⁰⁹ Ibidem, 30 V 1980 r.

²¹⁰ Ibidem, 12 VI 1979 r.

na studiach zaocznych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej²¹¹. W roku akademickim 1983/1984 A.K. Banach miał zajęcia na polonistyce²¹². Od roku akademickiego 1989/1990–1996/1997 były też prowadzone wykłady z historii kultury na filmoznawstwie (R. Dutkova, J. Dybiec, K. Stopka)²¹³. Starano się także, by historia wychowania w ramach tak zwanej pedagogizacji była uwzględniona na innych jeszcze kierunkach studiów²¹⁴.

Za pewnego rodzaju miarę działalności dydaktycznej zakładu można uznać liczbę wypromowanych doktorów i magistrów. Profesor Hulewicz od 1970 roku wypromował 4 doktorów²¹⁵, a 17 studentów obroniło u niego prace magisterskie. K. Mrozowska wypromowała 9 doktorów²¹⁶ i 82 magistrów. L. Hajdukiewicz i R. Dutkova nie wychowali żadnego doktora. Nie było to wówczas przeszkodą w uzyskaniu tytułu profesorskiego, bo awans nie zależał od postępu pracy uczniów. Pod kierunkiem L. Hajdukiewicza 31 studentów obroniło prace magisterskie. R. Dutkova wypromowała 34 magistrów. W 1994 roku została obroniona pierwsza rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem J. Dybca²¹⁷, który do 1997 roku wypromował 55 magistrów²¹⁸.

Równoległe do działalności naukowo-dydaktycznej na uniwersytecie pracownicy zakładu mieli różnego rodzaju prelekcje, wykłady i odczyty zarówno w Krakowie (np. w Centrum Młodzieży im. Henryka Jordana, w szkołach średnich), jak i poza nim (w szkołach i domach kultury). W latach 70. XX wieku otworzyła się możliwość działalności publicznej w porozumieniu z innymi miastami (np. w Tarnobrzegu, gdzie z wykładami wyjeżdżał J. Dybiec, czy na Uniwersytecie III Wieku w Nowym Sączu). Miały one na celu popularyzację wiedzy o historii UJ. Opracowywano też scenariusze lekcyjne czy telewizyjne.

²¹¹ Ibidem, V 1989 r., 7 VI 1990 r., 20 VI 1991 r., 11 IX 1991 r., 27 V 1992 r., 27 V 1993 r.; AN PAN i PAU, Julian Dybiec (materiały w porządkowaniu).

²¹² Księga protokołów, V 1989 r., 7 VI 1990 r., 20 VI 1991 r., 11 IX 1991 r.

²¹³ Ibidem, V 1989 r.

²¹⁴ Ibidem, 10 III 1982 r.

²¹⁵ Józef Świeboda, „Dzieje gimnazjum w Rzeszowie w latach 1786–1918” (1970); Adam Massalski, „Stan szkolnictwa na Kielecczyźnie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945” (1972); Julian Bazański, „Geneza i rozwój szkolnictwa zawodowego w powiecie kozienskim w okresie od 1918 do 1961 roku” (1973); Kazimierz Olszewski, „Życie i działalność Leona Kulczyńskiego (1847–1932)” (1974).

²¹⁶ Andrzej Meissner, „Zakłady kształcenia nauczycieli w Krośnie w latach 1895–1962” (1971); Henryk Łakomy, „Działalność Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w województwie krakowskim za lata 1926–1939” (1972); Jadwiga Bzinkowska, „Rozwój geografii w Uniwersytecie Jagiellońskim od reformy kołłątajowskiej do 1852 roku” (1975); Jerzy Fijas, „Nauczanie angielskiego w szkołach polskich w latach 1918–1939” (1977); Anna Okońska-Walkowicz, „Prądy i kierunki w polskiej pedagogice opiekuńczej w latach 1918–1939” (1978); Eleonora Sapia-Drewniak, „Udział Uniwersytetu Jagiellońskiego w popularyzowaniu nauki w epoce nowożytnej (1780–1918)” (1979); Stanisław Orlikowski, „Kształcenie nauczycieli szkół powszechnych na Kielecczyźnie 1866–1950” (1980); Jadwiga Michalik-Surówka, „Ideał nauczyciela szkoły średniej w polskiej literaturze i publicystyce pedagogicznej XX wieku” (1982); Barbara Łuczyńska, „Przygotowanie zawodowe nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących w Polsce w latach 1870–1978” (1982).

²¹⁷ Jerzy Krawczyk, „Galiczyjskie szkolnictwo zawodowe w latach 1860–1918” (WSP Kraków).

²¹⁸ Na podstawie: W. Szyborski, Wykaz prac powstałych w Zakładzie Historii Oświaty i Kultury (rps) (w zbiorach Pracowni Historii Kultury, Nauki i Edukacji Historycznej).

W omawianym okresie pracownicy zakładu pełnili też różne inne obowiązki w Instytucie Historii czy – szerzej – na UJ. J. Hulewicz w latach 70. był członkiem Komisji do spraw Archiwum UJ (od 1967 r. był zastępcą przewodniczącego Komisji, a przedłużono mu tę funkcję 18 października 1972 r.), a także Komisji do spraw Wydawnictw i Drukarń. Kolegium Rektorskie 18 października 1972 roku powołało go na stanowisko członka Komitetu Naukowego przy Pracowni Bibliografii Polskiej XIX wieku Karola Estreichera. K. Mrozowska w latach 1966–1972 kierowała Międzywydziałowym Studium Kulturalno-Oświatowym. W latach 1971/1972–1976/1977 pełniła funkcję dyrektora Instytutu Pedagogiki. W latach 1972/1973–1975/1976 prowadziła seminarium doktoranckie w ramach Studium Doktoranckiego zorganizowanego wspólnie przez Instytut Pedagogiki UJ i Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Krakowie (wykłady z dydaktyki szkoły wyższej i seminaria doktoranckie). L. Hajdukiewicz w latach 1963–1994 pełnił funkcję kierownika Archiwum UJ – archiwariusza uniwersyteckiego. Z funkcją tą związany był obowiązek redagowania *Kroniki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. R. Dutkova w latach 1972–1981 była sekretarzem naukowym Instytutu Historii, a od 1 października 1981 do 30 sierpnia 1984 roku – zastępcą dyrektora Instytutu Historii do spraw naukowych. J. Dybiec zainicjował konkursy wiedzy o UJ (organizowane przez Fundację dla Uniwersytetu Jagiellońskiego) i pracował przy ich przeprowadzaniu. Był też przewodniczącym Komisji Okręgowej Olimpiady Historycznej. A.K. Banach w 1978 i 1987 roku pełnił funkcję sekretarza międzynarodowych sesji historii uniwersytetów europejskich. K. Stopka na początku lat 80. XX wieku należał do Chóru Akademickiego UJ. Następnie na zlecenie dyrekcji Instytutu Historii przez dwa lata pełnił funkcję sekretarza Komisji Rekrutacyjnej przy egzaminach wstępnych. Był też sekretarzem olimpiady historycznej, trzy razy pełnił obowiązki opiekuna wycieczek studentów organizowanych przez Koło Naukowe Historyków Studentów – na Warmię i Mazury (1986), na Śląsk (1987) i do Czechosłowacji (1988)²¹⁹. W 1996 roku został z ramienia uczelni opiekunem naukowym Konkursu Wiedzy o Uniwersytecie Jagiellońskim.

PRACOWNICY ZAKŁADU W PRACACH POZA UJ

W latach 1970–1997 pracownicy Zakładu Historii Oświaty i Kultury byli czynni także poza uniwersytetem. Podejmowali pracę w innych instytucjach, należeli do organizacji naukowych (komitetów lub komisji PAN, potem PAU), organizacji społecznych, redakcji czasopism naukowych, słowników i bibliografii.

J. Hulewicz przez wiele lat był redaktorem, a następnie współredaktorem serii Biblioteka Narodowa, a w latach 1969–1974 członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych PAN. Ścisłe współpracował z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN – w latach 70. XX wieku brał aktywny udział w powstawaniu zbiorowej *Historii*

²¹⁹ AUJ, Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ za rok akademicki 1989/1990, teczka 51.

nauki polskiej. Decyzją sekretarza naukowego PAN z dnia 10 kwietnia 1972 roku powołany został do Komitetu Redakcyjnego *Polskiego Słownika Biograficznego*. W 1973 roku, na prośbę Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Historii Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, został zaproszony do uczestnictwa w pracach zespołu do spraw programu historii nauki i techniki, którego zadaniem było opracowanie projektu programu przedmiotu realizowanego następnie w ramach jednolitych studiów magisterskich. Rok później wszedł w skład Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu²²⁰. Miał też ścisłe związki z Państwowym Studium Oświaty i Kultury Dorosłych (1971). Zasiadał w Radzie Naukowej Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach. Od 1972 roku był członkiem Towarzystwa Polsko-Szwajcarskiego. Uporządkował i sprowadził do Polski archiwum S. Kota.

K. Mrozowska brała aktywny udział w pracach zespołowych Zakładu Historii Oświaty Instytutu Historii, Nauki, Oświaty i Techniki PAN dotyczących dziejów KEN. Od 1966 roku wchodziła w skład Komitetu Badań nad Kulturą Współczesną PAN. W 1980 roku została włączona do redakcji „Rocznika Komisji Nauk Pedagogicznych w Krakowie”. Od 1983 roku pełniła funkcję przewodniczącej tejże komisji w Krakowskim Oddziale PAN. Od 1984 roku działała w komitecie redakcyjnym „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”. W latach 1983–1996 była członkiem Rady Naukowej Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. W 1994 roku została powołana na członka rady redakcyjnej „Archiwum Dziejów Oświaty”. Poza tym należała do Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, International Standing Conference for the History of Education, Polskiego Towarzystwa Historycznego (przewodnicząca sekcji dydaktycznej), Zespołu Dydaktycznego Pedagogiki Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Była członkiem honorowym Towarzystwa Historii Edukacji. Od 1945 roku aktywnie uczestniczyła w pracach Związku Nauczycielstwa Polskiego. Działała także na rzecz kobiet. 22 czerwca 1968 roku została powołana w skład Krajowej Rady Kobiet Polskich. W latach 1979–1983 była wiceprzewodniczącą Zarządu Wojewódzkiego Krakowskiego Ligi Kobiet, a w latach 1983–1986 – członkiem prezydium zarządu wojewódzkiego.

L. Hajdukiewicz w 1970 roku został przyjęty do Rady Naukowej *Polskiego Słownika Biograficznego*. W latach 1973–1979 należał do Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. W 1984 roku wszedł w skład Komitetu Nauk Historycznych PAN. Był też członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, International Standing Conference for the History of Education, członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności (1993). Należał do Polskiego Towarzystwa Historycznego, Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (był prezesem Oddziału Krakowskiego), Komisji Nauk Pedagogicznych Oddziału Krakowskiego PAN. Wchodził w skład Rady Naukowej Biblioteki Akademii Nauk w Krakowie oraz komitetów redakcyjnych czasopism „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” i „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”.

R. Dutkova w latach 1979–1995 była członkiem Komisji Nauk Pedagogicznych Oddziału PAN w Krakowie. W 1981 roku została wybrana na członka rady redakcyjnej czasopisma „Przegląd Historyczno-Oświatowy”.

²²⁰ Do 30 IX 1975 r.

J. Dybiec w 1970 roku został komendantem hufca Ochotniczych Hufców Pracy (opiekował się studentami odbywającymi praktyki robotnicze). Z inicjatywy dyrektora Instytutu Historii Michała Pułaskiego (1988–1993) prowadził zajęcia z historii kultury dla doktorantów w Akademii Górniczo-Hutniczej, które miały zastąpić nielubiane zajęcia z ekonomii politycznej. Był członkiem Komitetu Nauki i Techniki PAN w Warszawie, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Komisji Historycznej PAN, Komisji Nauk Pedagogicznych PAN, Komisji Historii Nauki Polskiej PAU, Rady Naukowej Instytutu Historii Nauki PAN w Warszawie.

A.K. Banach zapisał się do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, ale prawie nie brał udziału w życiu tej partii. Należał do Polskiego Towarzystwa Historycznego. W latach 90. jako skarbnik Oddziału Krakowskiego Fundacji „Janinaeum” z dużym powodzeniem zbierał składki, które szły wówczas na poczet stypendiów w Wiedniu dla uczonych i ludzi kultury z terenów dawnego ZSRR.

K. Stopka w latach 80. należał do Towarzystwa Zainteresowań Kulturą Ormiańską przy Polskim Towarzystwie Ludoznawczym, Ormiańskiego Towarzystwa Kultu-ralnego w Krakowie, Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (Oddział w Krakowie). Od 1993 roku był członkiem Komisji Wschodnioeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności, a w latach 1996–2002 – Komisji Historii Porównawczej Kościołów przy Komitecie Nauk Historycznych PAN. Od 1 stycznia 1996 do 28 grudnia 1998 roku pracował w PAU w charakterze sekretarza serii wydawniczej *Acta Nuntiaturae Polonae*, co pozostawało w związku z decyzją profesor K. Lanckorońskiej o przeniesieniu prac redakcyjnych z Rzymu do Krakowa²²¹. Z polecenia kierownik zakładu, Renaty Dutkovej, od 1 października 1996 roku podjął pracę w Kolegium Nauczycielskim im. prof. Stanisława Piğonia w Krośnie na kierunku pedagogika. Prowadził tam wykłady i ćwiczenia z historii wychowania²²².

PODSUMOWANIE

W latach 1970–1997 problematyka badawcza Zakładu Historii Oświaty i Kultury koncentrowała się przede wszystkim na historii polskiego szkolnictwa i oświaty od średniowiecza do XX wieku, z naciskiem na wieki XVIII, XIX i XX. Jeśli chodzi o profesora J. Hulewicza, było to ostatnie dziesięciolecie jego działalności. Nie napisał w tym czasie żadnej monografii czy syntezy, choć brał udział w życiu naukowym i oświatowym. Wydał jedynie własną korespondencję z H. Radlińską. W zakładzie na pierwsze miejsce wybijały się badania nad historią UJ. Prowadziła je zwięsz-

²²¹ Brał udział w pracy redakcyjnej nad jednym woluminem nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego. Por. *Acta Nuntiaturae Polonae*, t. XXII: *Ioannes Baptista Lancellotti (1622–1627)*, vol. 1, ed. T. Fitych, Cracoviae 2001.

²²² W kolegium zatrudniony był do 30 IX 2000 r. Gdy w 2000 r. na jego bazie powstała Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie, pracował w niej nadal na stanowisku adiunkta, a w latach 2004–2008 – na stanowisku profesora nadzwyczajnego.

cza K. Mrozowska, publikując nowe źródła i opracowania monograficzne. Badania podstawowe popularyzowała następnie podczas licznych konferencji krajowych i zagranicznych. Szczególną rolę w zakresie rozpowszechniania wiedzy o polskim oświeceniu odegrały jej publikacje w językach kongresowych – francuskim i niemieckim. L. Hajdukiewicz koncentrował się głównie na projekcie *Corpus Academicum Cracoviense*, którego jednak nie zdołał ukończyć. R. Dutkova opublikowała trzy książki, które pozostaną trwałym osiągnięciem w zakresie badań nad szkolnictwem średnim Krakowa w XIX wieku i w ogóle Galicji w austriackim systemie szkolnym. J. Dybiec, poza książką o Michale Wiszniewskim, opublikował dwie ważne prace na temat finansowania i mecenatu oświatowego w Galicji oraz książkę o PAU. W tym samym czasie prowadził badania nad historią UJ w okresie międzywojennym. A.K. Banach od połowy lat 80. prowadził badania nad studiami młodzieży chłopskiej na UJ w okresie autonomii galicyjskiej (opublikowane w 1997 r.). K. Stopka opublikował książkę o szkołach katedralnych metropolii gnieźnieńskiej w średniowieczu. W zakładzie kontynuowano badania nad związkami naukowymi i umysłowymi Polski z innymi krajami europejskimi (Hulewicz, Mrozowska, Dybiec, Banach). Prowadzono też badania nad kulturą miejską Polski południowej w XIX i XX wieku, co zaowocowało monografiami Starego i Nowego Sącza (Dybiec) oraz Zakopanego (Dutkova). Wszyscy uczeni wnieśli poważny wkład w rozwój polskiej biografistyki historycznej. Pensum dydaktyczne pracownicy zakładu realizowali głównie w Instytucie Historii i Instytucie Pedagogiki, ale też na innych kierunkach na Wydziale Filozoficzno-Historycznym (potem Wydziale Historycznym), na innych wydziałach i w jednostkach międzywydziałowych UJ. Sporadycznie podejmowali pracę na innych uczelniach. Brali też udział w pracach komitetów i komisji PAN (potem PAU), redakcji czasopism, słowników i bibliografii. Tradycja solidnych badań źródłowych i pozytywistycznego krytycyzmu odziedziczona po poprzednich pokoleniach (druga połowa XIX w., okres międzywojenny) utrzymywała się pomimo trudnych czasów funkcjonowania w tak zwanej epoce gierkowskiej, stanie wojennym, a następnie w złożonej sytuacji Polski niepodległej (1989–1997). Ideologia komunistyczna nie wywarła wpływu na charakter prowadzonych badań naukowych, nie ustały też na dłużej związki intelektualne z nauką Zachodu.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności
K III – 258 (spuścizna R. Dutkowej; w porządkowaniu)

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ)

DSO II (teczka personalna R. Dutkowej, J. Dybca, L. Hajdukiewicza, J. Hulewicza, K. Mrozowskiej, J. Pluteckiej, K. Szczurka).

Akta własne Instytutu Historii

Teczka 30: Sprawy Zakładów Instytutu Historii UJ 1969/1970

Teczka 31: Sprawy Zakładów Instytutu Historii UJ 1970/71

Teczka 37: Sprawozdania z działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej Instytutu Historycznego za lata 1968–1972

Teczka 38: Sprawozdania z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ (1972–1975)

Teczka 50: Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ za rok akademicki 1986/1987

Teczka 51: Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu Historii UJ za rok akademicki 1989/1990

Instytut Historii

Katedra Historii Kultury, Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki. Pracownia Historii Kultury, Nauki i Edukacji Historycznej: Księga protokołów Katedry Historii Nauki i Oświaty (później Zakładu Historii Oświaty i Kultury) założona 1 października 1968 roku (do 1 października 2021 roku)

Notatka dr. Juliana Dybca z grudnia 1970 roku

Rozmowy z prof. Julianem Dybcem, Kraków, 29 X 2020, 8 IX 2021, 14 I 2022

Źródła drukowane

Instytut Historii. Uniwersytet Jagielloński. Program studiów historycznych na rok akademicki 1993/1994, Kraków 1993.

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok akademicki 1994/1995, Kraków 1994.

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w roku akademickim 1995/1996, Kraków 1995.

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Program studiów historycznych w Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok akademicki 1996/97, Kraków 1996.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy na rok akademicki 1970/1971, Kraków 1971.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy na rok akademicki 1972/1973, Kraków 1973.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy w roku 1983, Kraków 1983.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. I: Według stanu zatrudnienia z dnia 31 III 1988, Kraków 1988.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. II: Według stanu zatrudnienia z dnia 15 IX 1993, [Kraków] grudzień 1993.

Uniwersytet Jagielloński. Skład osobowy, cz. I: Według stanu zatrudnienia z dnia 1 I 1997, [Kraków] styczeń 1997.

Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1970/1971. Wydział Filozoficzno-Historyczny, 2, Kraków 1970.

Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1971/1972. Wydział Filozoficzno-Historyczny, Kraków 1971.

Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1972/1973. Wydział Filozoficzno-Historyczny, Kraków 1972.

Uniwersytet Jagielloński. Spis wykładów na rok akademicki 1974/1975. Wydział Filozoficzno-Historyczny, Kraków 1974.

Uniwersytet Jagielloński. *Spis wykładów na rok akademicki 1975/1976. Wydział Filozoficzno-Historyczny*, 2, Kraków 1975.

Opracowania²²³

- The Activities of Polish Scholars and Scientists in Exile during the Second World War* [w:] *Universities during World War II: Materials of the International Symposium Held at the Jagiellonian University on the 40 Anniversary of "Sonderaktion Krakau"*, Cracow, October 22–24 1979, eds. J. Buszko, I. Paczyńska, Kraków 1984, s. 351–367.
- Babuchowska E., *Szkoła wydziałowa poznańska 1773–1794*, praca magisterska obroniona w Zakładzie Historii Oświaty i Kultury, 1971.
- Banach A.K., *Sylwetka naukowa Profesora Juliana Dybca* [w:] *Virtuti et ingenio. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Julianowi Dybcowi*, red. A.K. Banach, Kraków 2013, s. 9–15.
- Bartoszewski W., *Model kultury polskiej w konspiracji 1939–1945*, „Więź” 1977, R. 20, s. 70–82.
- Barycz H., *Historia Szkół Nowodworskich. Od założenia do reformy H. Kollątaja*, Kraków 1988.
- Berbelicki W., Hulewicz J., *Kłopoty z pamiętnikami. W sprawie książki Anieli Gruszeckiej-Nitschowej „Całe życie nad przyrodą mowy polskiej”* [w:] *Silva Rerum. Series nova, wychodzi, jak jest gotowa, redagują sowizdrzały, co Warszawy nie widziały, niech im sprzyja łaska boska i wolna (choć goła) Rzeczpospolita Krakowska. Sylwę niniejszą wydumał, zbierał i przygotował Tadeusz Ulewicz przy współdziałaniu przyjacielsko-krytycznym Władysława Berbelickiego*, Kraków 1981, s. 213–222.
- Bibliografia publikacji prof. dr. hab. Andrzeja Kazimierza Banacha za lata 1972–2014* [w:] *Amico, socio et viro docto. Księga ku czci profesora Andrzeja Kazimierza Banacha*, red. T. Pudłocki, K. Stopka, Kraków 2015, s. 11–22.
- Dawna książka i kultura. Materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięćsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce*, red. S. Grzeszczuk, A. Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1975.
- Dutkova R., *Blaski i cienie galicyjskiego gimnazjum klasycznego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1989, z. 89, s. 87–104.
- Dutkova R., *Edukacyjny róg obfitości* [w:] *Zakopane. Czteryście lat dziejów*, red. R. Dutkova, t. II, cz. IV, Kraków 1991, s. 527–565.
- Dutkova R., *Les études de jeunes Polonais dans les universités étrangères au XIX siècle. Un esquisse du problème* [w:] *Pérégrinations académique : IVème session scientifique internationale Cracovie, 19–21 mai 1983*, red. M. Kulczykowski, Kraków 1989, s. 131–160.
- Dutkova R., *Galicyjskie „sejmy nauczycielskie”*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1987, z. 81, s. 87–104.

²²³ Bibliografie prac profesorów J. Hulewicza (do 1975 r.), K. Mrozowskiej (do 1984 r.), J. Dybca (do 2013 r.), L. Hajdukiewicz (do 2004 r.) i A.K. Banacha (do 2014 r.) zostały już wydane drukiem, dlatego pozycji cytowanych w treści artykułu nie uwzględniono w niniejszym wykazie opracowań. Wymieniono tylko te, które ukazały się po opublikowaniu wspomnianych bibliografii. Do tej pory nie wydano wykazu bibliografii prac R. Dutkovej i K. Stopki w omawianych latach i z tego względu zostały one uwzględnione.

- Dutkova R., *Jan Hulewicz – uczonec i pedagog*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1982, R. 24, s. 223–233.
- Dutkova R., *Jeden trudny żywot nauczycielski (Michał Maciejowski)* [w:] *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII–XX w. Księga ofiarowana Janowi Hulewiczowi*, red. R. Dutkova, J. Dybiec, L. Hajdukiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 221–235.
- Dutkova R., *Komisja Edukacji Narodowej*, Warszawa 1973.
- Dutkova R., *Oświata i wychowanie w Galicji w polskiej historiografii ostatniego czterdziestolecia*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1986, R. 4, s. 395–429.
- Dutkova R., *Po trzecim jubileuszu. Przegląd wydawnictw z lat 1966–1974 dotyczących Komisji Edukacji Narodowej*, „Kwartalnik Historyczny” 1975, R. 82, s. 795–810.
- Dutkova R., *Polityka szkolna w Galicji 1868–1890* [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 3: *Nauka i oświata*, red. A. Meissner, J. Wyrozumski, Rzeszów 1995, s. 137–149.
- Dutkova R., *Szkolnictwo Krakowa w czasach Księstwa Warszawskiego* [w:] *Kraków w czasach Księstwa Warszawskiego*, Kraków 1989, s. 43–57.
- Dutkova R., *Szkolnictwo średnie Krakowa w I połowie XIX wieku (1801–1846)*, Wrocław 1976.
- Dutkova R., *Tradycje Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie* [w:] *W kręgu Wielkiej Reformy. Sesja naukowa w Uniwersytecie Jagiellońskim w dwusetną rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej, 24–26 października 1973*, red. R. Dutkova, K. Mrozowska, Warszawa–Kraków 1977, s. 292–311.
- Dutkova R., *L’Université Jagellone et l’enseignement secondaire au XIXe siècle (1801–1914)* [w:] *L’Université et l’enseignement extrauniversitaire XVIe–XIXe siècle, IIème Session Scientifique Internationale, Cracovie 11–12 mai 1979*, réd. M. Kulczykowski, Kraków 1983, s. 63–83.
- Dybiec J., *Bibliografia prac prof. dr. Henryka Barycza za lata 1966–1993*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1995, R. 40, s. 143–159.
- Dybiec J., *Bibliografia prac prof. dr. Kamilli Mrozowskiej 1930–1984*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1987, z. 81, s. 179–192.
- Dybiec J., *Księgozbiór Zakładu Historii Oświaty i Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z dziejów tworzenia bibliotek naukowych w Krakowie w XX wieku* [w:] *Historia vita memoriae. Prace dedykowane księdzu profesorowi Stanisławowi Ludwikowi Piechowi*, red. J. Bednarczyk, Kraków 2009, s. 515–527.
- Les étudiants – liens sociaux, culture, moeurs du Moyen-Age jusqu’au XIXe siècle. Vème session scientifique internationale, Cracovie 28–30 mai 1987*, réd. M. Kulczykowski, Kraków 1991.
- Estreicher K. jr., *Dziennik wypadków*, t. VI: 1975–1980, Kraków 2013, s. 658–663.
- Les grandes réformes des universités européennes du XVIe au XXe siècles : IIIème session scientifique internationale Cracovie 15–17 mai 1980*, Kraków 1985.
- L’histoire des universités. Problemes et methodes, 1er Session Scientifique Internationale, Cracovie, 13–14 Mai 1978*, réd. M. Kulczykowski, Warszawa–Kraków 1980.
- Historical Compendium of European Universities / Répertoire historique des universités européennes*, ed. L. Jílek, Geneve 1984.
- Hulewicz J., *Dyskusja nad stanem badań tajnej oświaty w Polsce w latach drugiej wojny światowej*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1978, R. 21, s. 452–461.
- Hulewicz J., *Listy do redakcji*, „Więź” 1978, R. 21, s. 151 (polemika z W. Bartoszewskim).
- Hulewicz J., rec.: *Wojtal J.*, Wydawnictwo Książek Szkolnych w Zakładzie Narodowym imienia Ossolińskich 1878–1918, Wrocław 1978, „Studia Historyczne” 1979, R. 22, z. 3, s. 516–519.

- Jobert A., *La Commission d'Education Nationale en Pologne (1773–1794), son œuvre d'instruction civique*, Grenoble 1941.
- Jobert A., *Komisja Edukacji Narodowej w Polsce (1773–1794). Jej dzieło wychowania obywatelskiego*, przeł. i uzup. M. Chamcówna, przedm. H. Barycz, Wrocław 1979.
- Klimowicz M., *Jan Hulewicz (1907–1980)*, „Ruch Literacki” 1981, t. 22, s. 254.
- Mrozowska K., *By Polaków zrobić obywatelami*, Kraków 1993.
- Mrozowska K., *Czy początki szkolnictwa zawodowego?*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1996, t. 37, s. 37–50.
- Mrozowska K., *Funkcjonowanie systemu szkolnego Komisji Edukacji Narodowej na terenie Korony w latach 1783–1793*, Wrocław 1985.
- Mrozowska K., *L'héritage des jésuites en Pologne dans l'activité de la Commission de l'Education Nationale, 1773–1794*, „Rassegna di Pedagogia” 1987, nr 45, s. 269–277.
- Mrozowska K., *Listy z prowincji. Korespondencja wizytatorów generalnych, rektorów i nauczycieli ze Szkołą Główną Koronną 1779–1794*, Warszawa 1998.
- Mrozowska K., *Nauka i polityka. Uniwersytet Jagielloński i Hugo Kollątaj*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Paedagogica et Psychologica” 1987, t. 17, s. 7–22.
- Mrozowska K., *Pierwsza w Koronie. Szkoły Nowodworskie w latach 1777–1795. W 400-lecie powołania do życia pierwszej kolonii akademickiej w Krakowie*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1988, t. 31, s. 37–77.
- Mrozowska K., *La reforme scolaire en Pologne au siècle des Lumières [w:] Les Lumières en Hongrie, en Europe Centrale et en Europe Orientale. Actes du Cinquieme Colloque de Matrafüred 24–28 Octobre 1981*, Budapest 1984, s. 289–305.
- Mrozowska K., *Twórcy historii wychowania jako dyscypliny naukowej*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1989, t. 32, s. 107–123.
- Orłowicz M., *Pamiętniki*, oprac. W. Bieńkowski, J. Hulewicz, „Studia Historyczne” 1979, R. 22, s. 85–129, 295–333.
- An Outline of the History of Polish Culture*, ed. B. Klimaszewski, Kraków 1984.
- Paszkievicz H., *The Origin of Russia*, London 1954.
- Paszkievicz H., *Początki Rusi*, z rękopisu przyg. K. Stopka, Kraków 1996.
- Pérégrinations academique : IVème session scientifique internationale Cracovie, 19–21 mai 1983*, réd. M. Kulczykowski, Kraków 1989.
- Popłatek J., *Komisja Edukacji Narodowej. Udział byłych jezuitów w pracach Komisji Edukacji Narodowej*, uzup. L. Grzebień, przyg. do druku J. Paszenda, Kraków 1973.
- Pudłocki T., *Andrzej Kazimierz Banach – z Sąddeckczyzny na uniwersyteckie szczyty*, „Studia Sandeciana” 2021, t. 2, s. 405–422.
- Pudłocki T., *Renata Dutkova (14 VIII 1927–6 X 2015) [w:] Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 2015/2016*, red. M. Stinia, Kraków 2021, s. 349–352.
- Pudłocki T., *Renata Dutkova* (w tym zeszycie)
- Sapia-Drewniak E., *Kamilla Mrozowska (1917–2002). Nauczycielka, uczona, mistrz*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, R. 59, s. 209–222.
- Sonder le passée à la recherche de l'Université / Interrogating the Past: In Search of the University. CRE – Information, New Series*, no. 69, 1st Quarter 1985, Geneve 1985.
- Stopka K., *Kamilla Mrozowska* (w tym zeszycie).
- Stopka K., *Kościół ormiański w Polsce średniowiecznej*, „Nasza Przeszłość” 1984, t. 62, s. 27–95.
- Stopka K., *Leszek Hajdukiewicz* (w tym zeszycie)
- Stopka K., *Męczennicy sandomierscy. Legenda i rzeczywistość*, „Nasza Przeszłość” 1993, t. 80, s. 51–99.
- Stopka K., *Origins of Armenian Church Organization in Ruthenia*, „Armenian Review” 1985, t. 38, nr 2, s. 1–12.

- Stopka K., *Ormianie w dziejach Polski* (w związku z pracą: G. Petrowicz, *La Chiesa armena in Polonia, parte terza 1686–1954*, Roma 1988), „Biuletyn Informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu” 1996, nr 2, s. 208–210.
- Stopka K., *Les programmes d'études dans les universités médiévales, et dans l'Université de Cracovie en particulier* [w:] *L'Université et la ville au Moyen Age et d'autres questions du passé universitaire*, red. J. Wyrozumski, Kraków 1993, s. 99–114.
- Stopka K., *Profesor Andrzej Kazimierz Banach* [w:] *Amico, socio et viro docto. Księga ku czci profesora Andrzeja Kazimierza Banacha*, red. T. Pudłocki, K. Stopka, Kraków 2015, s. 23–27.
- Stopka K., *Próby chrystianizacji Litwy w latach 1248–1263*, „*Analecta Cracoviensia*” 1987, t. 19, s. 3–68.
- Stopka K., *Sadok* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 34, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 287–289.
- Stopka K., *Serebkowicz Krzysztof* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 35, Warszawa–Kraków 1995, s. 296–299.
- Stopka K., *Siekierzyński Ambroży, zwany Ormiańczykiem* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 36, Warszawa–Kraków 1996, s. 575–576.
- Stopka K., *Studia nad genezą szkół katedralnych w Polsce średniowiecznej*, „*Studia Historyczne*” 1993, t. 36, s. 3–21.
- Stopka K., *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej w średniowieczu. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*, Kraków 1994 (Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego PAU, t. 76).
- Stopka K., *Szkoły katedralne metropolii gnieźnieńskiej. Studia nad kształceniem kleru polskiego w wiekach średnich*, „*Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności*” 1993, t. 67, s. 36–40.
- Stopka K., *Z badań nad szkolnictwem pozauniwersyteckim w Polsce średniowiecznej*, „*Przegląd Historyczno-Oświatowy*” 1988, R. 31, s. 391–411.
- Stinia M., *Julian Dybiec* (w tym zeszycie).
- Szyborski W., *Bibliografia prac prof. dr. hab. Juliana Dybca* [w:] *Virtuti et ingenio. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Julianowi Dybcowi*, red. A.K. Banach, Kraków 2013, s. 21–27.
- Szyborski W., *Jan Hulewicz (1907–1980)* (w tym zeszycie).
- Universitates Studiorum saec. XVIII et XIX. Etudes présentées par la Commission Internationale pour l'histoire des Universités en 1977*, sous la dir. de A. Gieysztor, M. Koczerska, Varsovie 1982
- L'Université et l'enseignement extrauniversitaire XVIe–XIXe siècle, IIème Session Scientifique Internationale, Cracovie 11–12 mai 1979*, red. M. Kulczykowski, Kraków 1983.
- Universités de Pologne, 1364–1982*, Warszawa 1988.
- Zakopane. Czterysta lat dziejów*, t. I–II, red. R. Dutkova, Kraków 1991.
- Zaleska (Zwołska) H., *Bibliografia prac prof. Jana Hulewicza za lata 1928–1975* [w:] *Studia z dziejów oświaty i kultury umysłowej w Polsce XVIII–XX w. Księga ofiarowana Janowi Hulewiczowi*, red. R. Dutkova, J. Dybiec, L. Hajdukiewicz, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 309–377.
- Zdanek M., *Dzieło naukowe i bibliografia prac Leszka Hajdukiewicza*, „*Odrodzenie i Reformacja w Polsce*” 2015, t. 59, s. 221–247.

Fot. 1. Po uroczystości wręczenia Henrykowi Baryczowi Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski. Od lewej: Julian Dybiec, Urszula Perkowska, Ewa Hajdukiewicz, Leszek Hajdukiewicz, Zdzisław Gajda, Henryk Barycz, Andrzej Kazimierz Banach, Anna Chełkowska-Żeleńska, Renata Dutkova, Rita Majkowska. Collegium Novum, Kraków, 17 X 1972 r.
Ze zbiorów Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie

Fot. 2. Przyjęcie habilitacyjne Marii Stinii i Tomasza Pudłockiego w sali seminaryjnej Zakładu. Od lewej siedzą: Maria Stinia, Krzysztof Stopka, Tomasz Pudłocki. Od lewej stoją: Wiktor Szymborski, Julian Dybiec, Krystyna Samsonowska, Grzegorz Chomicki, Andrzej Kazimierz Banach. Kraków, 21 III 2016 r. Ze zbiorów T. Pudłockiego